

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Karolína Puldová

Ústavnost volebních kvót pro ženy ve vztahu k rovnosti ve volebním právu ve vybraných evropských zemích

Diplomová práce

Olomouc 2022

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Ústavnost volebních kvót pro ženy ve vztahu k rovnosti ve volebním právu ve vybraných evropských zemích vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 117 045 znaků včetně mezer.

V Olomouci

Dne: 28. 11. 2022

Podpis:

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu mé diplomové práce, panu doc. JUDr. Michalu Bartoňovi, PhD. za odborné vedení mé práce, jeho ochotu k pravidelným konzultacím a také za jeho cenné rady a připomínky k této práci.

Obsah

ÚVOD	5
1. POJEM ROVNOSTI.....	7
1.1. ROVNOST FORMÁLNÍ VS. MATERIÁLNÍ	8
1.2. POZITIVNÍ OPATŘENÍ JAKO MOŽNOST DOSAŽENÍ MATERIÁLNÍ ROVNOSTI	12
1.3. ROVNOST PŘÍLEŽITOSTÍ VS. ROVNOST VÝSLEDKŮ.....	14
1.4. ROVNOST JAKO SOUČÁST VOLEBNÍHO PRÁVA	17
2. KVÓTY	20
2.1. DRUHY GENDEROVÝCH KVÓT.....	21
2.1.1. DOBROVOLNÉ KVÓTY POLITICKÝCH STRAN	23
2.1.2. KVÓTY POLITICKÝCH STRAN ZAVEDENÉ ZÁKONEM.....	24
2.1.3. REZERVOVANÁ MÍSTA.....	26
2.2. TEST PROPORCIONALITY-LEGITIMITA KVÓT	26
3. VYBRANÉ ZEMĚ	33
3.1. ČESKÁ REPUBLIKA	33
3.1.1. ZAKOTVENÍ ROVNOSTI V ÚSTAVĚ A LISTINĚ ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD	33
3.1.2. PRINCIP ROVNOSTI Z POHLEDU VOLEBNÍHO PRÁVA V SOUVISLOSTI S HISTORIÍ	33
3.1.3. DNEŠNÍ POHLED NA KVÓTY	36
3.1.4. ZÁVĚR	37
3.2. SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO	38
3.2.1. ZAKOTVENÍ ROVNOSTI V ÚSTAVĚ	38
3.2.2. PRINCIP ROVNOSTI Z POHLEDU VOLEBNÍHO PRÁVA V SOUVISLOSTI S HISTORIÍ	38
3.2.3. DNEŠNÍ POHLED NA KVÓTY	40
3.2.4. ZÁVĚR	42
3.3. SKANDINÁVIE – NORSKO A ŠVÉDSKO	42
3.3.1. HISTORICKÝ EXKURS	43
3.3.2. ZAKOTVENÍ ROVNOSTI V ÚSTAVĚ	45
3.3.3. DNEŠNÍ POHLED NA KVÓTY	46
3.3.4. ZÁVĚR	48
ZÁVĚR.....	49
SEZNAM LITERATURY	52
ANOTACE/ANNOTATION	59
KLÍČOVÁ SLOVA/KEY WORDS.....	60

Úvod

Volební právo žen, ať již aktivní nebo pasivní, se dnes ve většině civilizovaného světa chápe jako samozřejmost. Vývoj volebního práva a jeho uzákonění byl dlouhý a velmi složitý proces. Toto téma jsem si vybrala, protože problematiku pasivního volebního práva žen považuji za neustále aktuální, jelikož je i ve 21. století vnímána rozmanitě.

Jako hypotézu související s první výzkumnou otázkou této práce stanovím, že kvóty jsou legitimním a ústavním prostředkem k zajištění genderové rovnosti v parlamentech a v práci podrobím tuto hypotézu kritickému zkoumání. Vytyčila jsem si dvě výzkumné otázky: Jsou dobrovolné genderové kvóty a genderové kvóty zaváděné legislativně v souladu s Ústavou? Jaké genderové kvóty ve vybraných zemích existují (zda vůbec)?

Jelikož cílem této práce je zjistit, zda kvóty opravdu podporují dosažení rovnosti, nejprve se v první kapitole práce zabírám pojmem rovnosti a uvádím její základní dělení, a to na rovnost formální vs. materiální, rovnost příležitostí vs. rovnost výsledků. V této kapitole nastíním, kde mohou nastávat hlavní názorové rozdíly na kvóty ve spojení s rovností a jaké toto rozdílné vnímání může mít důsledky. Ve třetí kapitole se věnuji kvótám, jejich významu a rozdělení. Zde představuji, jaké druhy kvót existují a v jakých fázích voleb se s nimi můžeme setkat. Odůvodňuji zde, proč jsem si pro práci zvolila pouze určité druhy kvót a provádím pro vybrané kvóty test proporcionality. Cílem této kapitoly je zjistit, zda jsou kvóty legitimním prostředkem, který může být užit k podpoře rovného postavení žen a mužů, jelikož existují názory, že tento prostředek je diskriminující a neústavní. V kapitolách nechci popisovat pouhý vývoj pasivního volebního práva, ale především demonstrovat, jak je ve vybraných evropských zemích na tento problém nahlíženo. Napříč vybranými zeměmi lze spatřovat odlišný postoj k tomuto tématu a každá z nich k problematice zastoupení žen v politice zaujímá rozdílný postoj. Pro tuto práci jsem si zvolila Spolkovou republiku Německo, Českou republiku a vybrané skandinávské země, protože jsou mi tyto země blízké a také proto, že bych ráda srovnala jejich legislativu týkající se volebního práva žen a na základě toho potvrdila domněnku, že i přes existenci evropského „sjednocujícího“ práva, které se většiny evropských zemí dotýká, nebo i přes to, že tyto země vedle sebe existují již mnoho let a vzájemně své právní řády ovlivňují, téma volebního práva žen vnímá každý stát odlišně.

Z toho důvodu v poslední kapitole popisují aplikaci genderových kvót ve vybraných státech, případně aplikaci jiných prostředků k zajištění rovnosti mezi pohlavími a historický kontext

vedoucí k nynějšímu postoji k otázce kvót. Jak jsem již zmiňovala výše, vybrala jsem si země, které jsou z mého pohledu zajímavé, protože se problematikou aktivně zabývají (především jejich soudy, jako je tomu například v Německu), nebo proto, že jsou vnímány jako příklady pro jiné země (tím mířím především na skandinávské země). Německé soudy se k problematice kvót vyjadřují a téma je v této zemi velice aktuální. Českou republiku jsem si vybrala vzhledem k tomu, že její zákony znám v porovnání se zákony ostatních zemí nejlépe a domnívám se, že máme na kvóty jiné nahlížení než naši sousedé. Nakonec jsem do práce zahrnula také skandinávské země, a to Švédsko a Norsko, které jsou vzorem mnoha státům mimo jiné i v postoji ke kvótám pro ženy v politice.

1. Pojem rovnosti

V této kapitole se zaměřím na pojem rovnost, která je s problematikou kvót úzce spojena. Vztah rovnosti a kvót je však velice složitý a není prakticky možné jej vymezit tak, aby s ním souhlasili naprosto všichni. Otázka, kterou se budu zabývat, je, zda kvóty zajišťují rovnost příležitostí a zda ženy tak mají pomyslnou stejnou startovní pozici jako muži. Nebo naopak jsou kvóty prostředkem k dosažení rovnosti výsledků, a proto se ženy dostávají do politiky především díky kvótám navzdory svým kompetencím a zda se tím oslabuje legitimita jejich mandátu? Výše stanovené otázky jsou oním nevyřešitelným vztahem mezi rovností a kvótami. Pokusím se zde tento problém osvětlit a uvést, k jakému názoru se přikláním a proč.

Ještě před tím, než se pustím do představení pojmu rovnosti a vztahu ke kvótám, ráda bych upozornila na to, že, se v této práci zabývám pouze problematikou kvót legislativních a kvót dobrovolných.

Pojem rovnost je složité definovat tak, aby byl platný generálně pro všechny situace na celém světě. Nejde primárně o pojem právní a je otázkou, v jakém prostředí a ve světle jakého normativního systému je tento pojem vykládán.¹ Nemusí tedy jít výlučně o právo, které by rovnost definovalo, ale například také o morálku jako normativní systém, jenž by pojem rovnost mohl vykládat.

Právo na rovné zacházení je v České republice zakotveno v Listině základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Zakotvení rovnosti je uvedeno v čl. 1 Listiny: *„Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné“*, na který navazuje čl. 3 odst. 1 Listiny zaručující všechna základní práva všem také bez rozdílu pohlaví. Důležité je upozornit na to, že *„Listina negarantuje obecné ‚právo na rovnost‘ bez dalšího, ale rovnost v právech (...)“*,² kdy toto tvrzení reflektuje nálezy Ústavního soudu České republiky (dále jen „Ústavní soud“) Pl. ÚS 6/96, kde bylo konstatováno, že *„Zásadě rovnosti v právech je proto třeba rozumět také tak, že právní rozlišování v přístupu k určitým právům mezi právními subjekty nesmí být projevem libovůle, neplyne z ní však, že by každému muselo být přiznáno jakékoliv právo“*. Tento judikát zmiňuji v souvislosti s jednou z podkapitol č. 2.3. Pozitivní opatření, protože na základě citovaného

¹ BOBEK, Michal a kol. *Rovnost a diskriminace*. Praha: C.H. Beck, 2007, 4-5 s.

² BARTOŇ, Michal. Svoboda, rovnost, důstojnost. Charakteristika základních práv. Čl. 1. In: HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 72.

výroku se lze ptát „*kdy se z odlišného (nestejného) zacházení stává diskriminace (nerovné zacházení) a kdy naopak bude odlišné zacházení v souladu s právem, tudíž nijak neporušující princip rovnosti*“?³ Na základě uvedeného judikátu uvádím, že je proto třeba kriticky nahlížet na zavedená pozitivní opatření, zda jsou v souladu s principem rovnosti, či nikoli. Ve spojení s kvótami je důležité určit, kdy při užití kvót je zachována rovnost a dochází k odlišnému zacházení, které je legitimní, nebo kdy už dochází k nerovnému zacházení, a tedy k zacházení nelegitimnímu. Tomuto problému se budu věnovat dále.

Co se týče konceptu rovnosti v této práci, mým referenčním kritériem bude právo, případně konkrétní právní řád. Jelikož posuzuji vybrané evropské státy, presumuji, že kulturní vnímání nebo morálka jako další referenční ukazatelé pojmu rovnosti budou v těchto zemích velice podobné, a tudíž zde odpadá problematika jejich rozdílného vnímání zkoumanými státy.

Ústavní soud převzal chápání rovnosti Ústavního soudu České a Slovenské Federativní Republiky, kdy rovnost pojímá jako „*kategorii relativní jež vyžaduje odstranění neodůvodněných rozdílů*“.⁴

Právní teorie rovnost rozděluje do základních kategorií a pokouší se tak o její systematizaci. K nejčastějším způsobům dělení, kterým se zároveň budu v této práci věnovat, patří rozdělení na formální a materiální, výsledků a příležitostí. Ovšem toto dělení není zdaleka vyčerpávající. Právní filosofie dělí rovnost dle cílů, jež daná kategorie má sledovat, například dělení dle Dworkina⁵ na rovnost v přístupu ke zdrojům, rovnost dopadu a jiná možná dělení. Jelikož různé druhy a dělení rovnosti nejsou primárním cílem této práce, uvádím základní dělení rovnosti, které souvisí s problematikou kvót a jejich zaváděním.

1.1. Rovnost formální vs. materiální

Tento „druh“ rovnosti je postaven na aristotelovské domněnce, že spravedlivě znamená všem stejně a mezi jednotlivci tím nejsou činěny žádné rozdíly.⁶

³ Tamtéž, marg. č. 75

⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 8. 10. 1992, sp. zn. Pl. ÚS 22/92

⁵ DWORKIN, Ronald. *Sovereign Virtue. The Theory and Practice of Equality*. Cambridge: Harvard University Press 2000, 184-210 s.

⁶ BOBEK, Michal a kol. *Rovnost a diskriminace*. Praha: C.H. Beck, 2007.

Výhodou formální rovnosti je její „*individualistický charakter*“⁷, kdy postupování dle formální rovnosti znamená, že je s jednotlivcem zacházeno „*podle jeho kvalit a zásluh, nikoli podle negativních stereotypů, které jsou mu připsány na základě rasy nebo pohlaví*“.⁸

Nevýhodou tohoto formálního pojetí je to, že předmětem srovnání jsou jen stejné subjekty a nepočítá se například se sociální situací jedinců. Jedná se o rovnost statickou, což znamená, že jde o rovnost, která je neměnná v čase a je zaměřena na srovnatelné jedince, o rovnost abstraktní, de iure, jež se zaměřuje na rovné zacházení srovnatelných jedinců v konkrétním čase a neohlíží se na reálné dopady užitých zákonných ustanovení.⁹ Proto v praxi dochází ke kritice formální rovnosti z důvodu, že se nepřizpůsobuje a nezohledňuje odlišnosti jednotlivců. Tento jev je možné uvést na příkladu, kdy „*se sice právní úprava, tváří neutrálně, ve skutečnosti však zcela neutrální být nemusí a pravidla jsou v důsledku pro někoho výhodnější*“,¹⁰ což lze uvést na příkladu nastavení právních norem „*optikou mužského pohledu na svět*“.¹¹

Problematickým aspektem tohoto typu rovnosti je nalezení správného komparátoru, na základě kterého by došlo k vymezení subjektů, jež mohou být společně posuzovány. To lze spatřovat například na situaci, kdy na pracovní pohovor přijde muž, který má stejné vzdělání jako protikandidátka, ovšem ta, na rozdíl od něj, byla čtyři roky na mateřské dovolené, kdežto on v těchto čtyřech letech absolvoval odbornou stáž a věnoval se doktorskému studiu. Z pohledu formální rovnosti by muž byl jasným kandidátem na pracovní pozici, jelikož má mnohem více zkušeností než žena, která se vrátila do pracovního života z mateřské dovolené. Je však nutné zohlednit důvody, proč žena nemá tolik pracovních zkušeností jako muž a není tak ve všech případech spravedlivé přistupovat ke kandidátům obecně, tedy posuzovat je z pohledu formální rovnosti, ale zohlednit jejich situaci individuálně a užít pohled rovnosti materiální.

⁷ VIKARSKÁ, Zuzana. Výběrová řízení v univerzitním prostředí: Lze zvýhodňovat méně zastoupené pohlaví? In: ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina a kol. *Mužské právo: jsou právní pravidla neutrální?*. Praha: Wolters Kluwer, 2020, 489 s.

⁸ FREDMAN, Sandra. *Antidiskriminační právo*. Praha: Multikulturální centrum Praha, 2007. 10 s.

⁹ BOBEK, Michal a kol. *Rovnost a diskriminace*. Praha: C.H. Beck, 2007.

¹⁰ BARTOŇ, Michal. Svoboda, rovnost, důstojnost. Charakteristika základních práv. Čl.I. In: HUSSEINI, Faisal, a kol. *Listina základních práv a svobod*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 83.

¹¹ Tamtéž, marg. č. 84.

Individuální přístup a zohlednění situace každého člověka si klade za cíl materiální rovnost.¹² Oproti rovnosti formální se ta materiální vyznačuje dynamičností a kontextem.¹³ Vyskytuje se zde jak rovnost de iure, ale také rovnost de facto, kdy je nahlíženo především na dopady pro konkrétní subjekt. Rovnost materiální je možné rozčlenit na dvě podskupiny, a to rovnost výsledků a rovnost příležitostí,¹⁴ jak bude pojednáno dále.

Nyní uvedu příklad, na kterém se pokusím demonstrovat vztah rovnosti formální a materiální na straně jedné a kvót na straně druhé. Argumentem, který je často zmiňován odpůrci kvót, které upřednostňují ženy, je, že kvóty nejsou fér vůči mužům a narušují tak formální rovnost, jelikož pokud je například zavedeno pravidlo, že na kandidátní listině má být alespoň 40 % žen, zmenšuje se tím šance na zvolení některých mužských kandidátů, protože někteří z nich se na kandidátní listinu kvůli kvótám nedostanou. Z toho je tedy dovozováno, že dochází k narušení rovnosti mezi muži a ženami. K tomu se ve svém článku vyjadřovala také Susan H. Williams,¹⁵ která tvrdí, že tento argument je postaven na domněnce, že zacházení s lidmi rozdílně na základě charakteristiky jako je například pohlaví, je porušením rovnosti. Z pohledu formální rovnosti tomu tak opravdu je. A v tom případě by kvóty mohly být vnímány jako narušení formální rovnosti. Ovšem s ohledem na judikát Ústavního soudu Pl. ÚS 42/03, který stanovil, že základem sice je formální rovnost, ovšem „s ohledem na skutečnost, že v reálném světě přírody i společnosti existuje z řady důvodů faktická nerovnost, musí zákonodárce v odůvodněných případech zvažovat i případy normativního zakotvení nerovnosti, která například odstraní faktickou nerovnost nebo jiný handicap“¹⁶ tvrdím, že právě zavedení kvót je oním odůvodněným případem, kdy formální rovnost „ustoupí“ a měla by se upřednostnit rovnost materiální. Jak ve svém nálezu Pl. ÚS 15/02 Ústavní soud konstatoval, k tomu, aby byla narušena rovnost, tak „musí být splněno několik podmínek: s různými subjekty, které se nacházejí ve stejné nebo srovnatelné situaci, se zachází rozdílným způsobem, aniž by existovaly objektivní a rozumné důvody pro uplatněný rozdílný přístup“.¹⁷ Zde se o rozdílné subjekty, které jsou ve srovnatelné situaci,

¹² SKÁLOVÁ, Helena a kol. *Neviditelný problém: rovnost a diskriminace v praxi*. Praha: Gender Studies, 2010, 12 s.

¹³ BOBEK, Michal a kol. *Rovnost a diskriminace*. Praha: C.H. Beck, 2007, 17 s.

¹⁴ VIKARSKÁ, Zuzana. Výběrová řízení v univerzitním prostředí: Lze zvýhodňovat méně zastoupené pohlaví? In: ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina a kol. *Mužské právo: jsou právní pravidla neutrální?*. Praha: Wolters Kluwer, 2020, 489 s.

¹⁵ WILLIAMS, Susan Hoffman. Equality, Representation, and Challenge to Hierarchy: Justifying Electoral Quotas for Women, In: WILLIAMS, Susan Hoffman. *Constituting equality: gender equality and comparative constitutional law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, 55 s.

¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 3. 2006, sp. zn. ÚS 42/03, bod 58.

¹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 21.01.2003 sp. zn. Pl. ÚS 15/02.

jedná, ale je zde objektivní a rozumný důvod pro uplatnění rozdílného přístupu a tím je snaha o snadnější přístup žen do politiky, které jej mají, ať už z důvodů historických, sociálních, nebo jiných, znevýhodněn. Dle výše zmíněného judikátu Ústavního soudu¹⁸ je však potřeba, aby „*zvýhodňující přístup byl založen na legitimním cíli a aby tímto cílem a prostředky k jeho dosažení existoval vztah přiměřenosti*“, tedy proporcionalita. Na základě toho bych dále v práci ráda představila test proporcionality a poměřila tak, zda kvóty testem projdou, a jsou tak přiměřeným prostředkem pro dosažení rovnosti, či nikoli.

Zavedením kvót by jistě došlo k rozdílnému přístupu, ovšem tvrdím, že existují důvody pro uplatnění takového rozdílného přístupu sledujícího legitimní cíl a tím je zlepšení přístupu žen k voleným funkcím a genderově vyrovnanější parlament.

Pokud případ zavádění kvót poměříme optikou materiální rovnosti, pak zjistíme, že tato rovnost situaci vidí jinak. Materiální rovnost je založena na zkoumání dopadu zavedených pravidel, v našem případě kvót. Z pohledu materiální rovnosti nedochází zavedením kvót k porušení principu rovnosti, když jejich cílem je podporovat větší faktickou rovnost mezi pohlavími, a naopak zavedením kvót dochází k zajištění vyšší míry rovnosti.

Zajímavý je také pohled evropského práva. Z právních norem, které se rovnosti mužů a žen věnují (dnes to je především Listina základních práv Evropské unie), není jasné, jaká rovnost je zde myšlena. Proto, jako je zvykem i v našem právu, kde je v právní normě nejasnost, nastupuje judikatura a zde tomu není jinak. Dle judikatury Evropského soudního dvora (dále jen „Soudní dvůr“) je zřejmé, že ten se přiklání k formální rovnosti a „*jakékoli zvýhodnění individuálního kandidáta nebo kandidátky na základě pohlaví vnímá jako výjimku z práva ostatních kandidátů na rovné zacházení*“.¹⁹

Na základě výše uvedeného proto shrnuji, že kvóty mohou narušit formální rovnost. Optikou formální rovnosti by zavedení například legislativních kvót do parlamentu znamenalo narušení principu rovnosti, jelikož pro jedno pohlaví by existovalo opatření zajišťující určitý počet jedné skupiny na kandidátní listině, ale pro druhou skupinu by zde takové opatření neexistovalo a s lidmi by tak nebylo zacházeno stejně a podle stejných pravidel. Ústavní soud však judikoval,²⁰ že se v reálném životě vyskytnou situace, kdy je

¹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 21.01.2003 sp. zn. Pl. ÚS 15/02.

¹⁹ VIKARSKÁ, Zuzana. Výběrová řízení v univerzitním prostředí: Lze zvýhodňovat méně zastoupené pohlaví? In: ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina a kol. *Mužské právo: jsou právní pravidla neutrální?*. Praha: Wolters Kluwer, 2020, 499 s.

²⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 3. 2006, sp. zn. Pl.ÚS 42/03.

třeba pohlížet na konkrétní situace optikou faktické rovnosti a případně i zavést opatření, jež sice narušují formální rovnost, ovšem odstraní faktickou nerovnost. Situaci zavádění kvót za účelem dosažení více genderově vyrovnaného parlamentu lze pod tento případ podřadit. Materiální rovnost by však tuto situaci vyhodnotila tak, že ženy mají k voleným místům horší přístup například proto, že neexistují transparentní pravidla pro vytváření kandidátních listin. Z toho důvodu je přijetí kvót opatřením, které zajišťuje, aby žen na kandidátní listině byl určitý, alespoň více vyrovnaný počet, a díky kvótám tak dochází k zajištění faktické rovnosti.

1.2. Pozitivní opatření jako možnost dosažení materiální rovnosti

Výše jsem se vyjadřovala k pojmu materiální rovnost. S tou se pojí spojení pozitivní opatření a ráda bych se zaobírala tímto pojmem v oddělené podkapitole, jelikož jej považuji za důležitý ve spojení s kvótami, protože ty jsou jednou z forem pozitivních opatření. Tento pojem je možno definovat jako „úmyslné zvýhodnění určité skupiny, které není poskytováno zbytkové populaci“.²¹ Účelem pozitivních opatření je vyrovnat postavení znevýhodněné osoby (například z důvodu menších pracovních zkušeností) s dalšími osobami.²²

Uplatňování pozitivních opatření v praxi má širokou škálu možných forem, jež se dají užít. Je možné je vnímat jako „povzbuzení méně zastoupených skupin až po obrácenou diskriminaci či kvóty ve prospěch těchto skupin“.²³ Účelem pozitivních opatření je dosažení zvýšení participace nedostatečně zastoupené (underrepresented) skupiny.²⁴ Pomocí pozitivních opatření je možno docílit obou forem rovnosti, tedy rovnosti výsledků, i příležitostí.²⁵

Co se týče formy, může se jednat o závazná opatření, nebo doporučující opatření.²⁶ Dále je možné je spatřovat v tzv. „měkké, střední a tvrdé“ formě preferencí. Pro tuto práci je

²¹ WILLIAMS, Susan Hoffman., Equality, Representation, and Challenge to Hierarchy: Justifying Electoral Quotas for Women. In: WILLIAMS, Susan Hoffman. *Constituting equality: gender equality and comparative constitutional law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, 54-55 s.

²² FIALOVÁ, Eva a kol. *Neviditelný problém: rovnost a diskriminace v praxi* [online]. Invenio.nusl.cz, 2010 [cit. 26. 10. 2022]. Dostupné na: https://invenio.nusl.cz/record/392793/files/nusl-392793_1.pdf.

²³ VIKARSKÁ, Zuzana. *Výběrová řízení v univerzitním prostředí: Lze zvýhodňovat méně zastoupené pohlaví?* In: ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina a kol. *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?*. Praha: Wolters Kluwer, 2020, 490 s.

²⁴ MCCRUDDEN, Christopher. Comparative Taxonomy of Positive Action and Affirmative Action Policies. In: SCHULZE, Reiner. *Non-Discrimination in European Private Law*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2011, 157 s.

²⁵ BOUČKOVÁ, Pavla a kol. *Antidiskriminační zákon*. Praha: C. H. Beck, 2016, 319 s.

²⁶ VIKARSKÁ, Zuzana. *Výběrová řízení v univerzitním prostředí: Lze zvýhodňovat méně zastoupené pohlaví?* In: ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina a kol. *Mužské právo: jsou právní pravidla neutrální?*. Praha: Wolters Kluwer, 2020, 490 s.

důležité zmínit především formu „tvrdou“, jelikož ta se projevuje systémy kvót a rezervovaných míst,²⁷ o kterých bude zmínka v další kapitole.

Z mého pohledu je důležité určit si, jaký cíl je pozitivním opatřením sledován. Ve svém článku Christopher McCrudden uvádí, proč k zavádění pozitivních opatření dochází. Vymezuje jich celkem šest: a) snahu o odstranění přímé diskriminace nebo omezení stereotypů, b) kompenzovat nerovné zacházení v minulosti, c) spravedlivější redistribuci statků ve společnosti, d) argument skupinové identity, e) argument diverzity, f) argument sociální koheze.²⁸ Tím je stanoven legitimní cíl, jehož se má za pomoci pozitivních opatření dosáhnout a využít k tomu nejlépe padnoucí prostředky. Kdyby došlo ke stanovení kvót pro ženy v parlamentních volbách z důvodu, že má jít o vynahrazení téměř nulového přístupu žen k voleným postům v minulosti, je téměř jisté, že by všichni vnímali tento krok a prostředky k tomu užití (nejčastěji kvóty) jako nelegitimní. Existuje však rozdílný názor, který prezentovala Dagmar Schiek ve svém článku *The EU Charter of Fundamental Rights: A Commentary*, dle kterého „Zajištění rovnosti vyžaduje odstranění diskriminace. Jelikož diskriminace v minulosti působila v neprospěch žen, zajištění rovnosti vyžaduje zvýhodňující zacházení vůči ženám“.²⁹

V případě však, že by legitimním cílem byla snaha o omezení stereotypů nebo zajištění větší diverzity ve voleném orgánu, je pravděpodobnější, že zde kvóty budou vnímány jako legitimní prostředek k dosažení tohoto cíle.

Pozitivními opatřeními se zabývají také orgány Evropské unie, především Evropský soudní dvůr (dále jen ESD). Na evropské úrovni je preferována formální rovnost individuálních kandidátů před materiální rovností mezi muži a ženami jako jednotlivými skupinami a ESD dovedl, že ta pozitivní opatření, která vyžadují srovnatelné kvalifikace uchazečů, lze chápat jako výjimku z formální rovnosti.³⁰ Judikatura soudního dvora je na téma pozitivních opatření bohatá a v této práci uvedu jedno, dle mého názoru relevantní rozhodnutí. Toto rozhodnutí je z roku 2000 s názvem *Badeck*, jež se zabývá zvýhodňováním žen v přípravě na povolání a v reprezentativních orgánech. Šlo o případ,

²⁷ BOBEK, Michal a kol. *Rovnost a diskriminace*. Praha: C.H. Beck, 2007, 32 s.

²⁸ MCCRUDDEN, Christopher. Comparative Taxonomy of Positive Action and Affirmative Action Policies. In: SCHULZE, Reiner. *Non-Discrimination in European Private Law*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2011, 160-168 s.

²⁹ SCHIEK, Dagmar, KOTEVSKA, Biljana. Article 23. In: PEERS, Steve a kol. *The EU Charter of Fundamental Rights: A Commentary*. Bloomsbury Publishing, Commentary. London: Bloomsbury Publishing, 2014, 658 s.

³⁰ VIKARSKÁ, Zuzana. Výběrová řízení v univerzitním prostředí: Lze zvýhodňovat méně zastoupené pohlaví? In: ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, a kol. *Mužské právo: jsou právní pravidla neutrální?*. Praha: Wolters Kluwer, 2020, 499-500 s.

kdy Ústavní soud Hesenska řešil ústavnost antidiskriminačního zákona spolkové země Hesensko, konkrétně jeho pět napadených ustanovení. Pro tuto práci je relevantní především ustanovení třetí, které řeší přípravu na povolání ve veřejném sektoru. Toto ustanovení stanoví, že má být alespoň polovina míst na školeních pro profese s nižším zastoupením žen vyhrazena pro ženy. Toto bylo napadáno s argumentem, že jde o rovnost výsledků, a to zakládá přímou diskriminaci mužů. S tímto argumentem se ESD vypořádal zcela logicky a judikoval, že zde neshledává snahu o dosažení rovnosti výsledků, ale příležitostí, protože zajištění větší míry žen na školení značí snahu dát jim možnost se na pohovory připravit. To, že ženy budou díky semináři dobře připraveny, ještě neznamená jejich automatický úspěch při pohovoru.

Pozitivní opatření jsou tak dle ESD zákonná, a pokud existuje legitimní cíl pro jejich zavedení (například zajistit stejnou kvalifikaci pro zvýšení rovnosti příležitostí), nejde o prostředek, jenž by narušoval rovnost pohlaví. Prostřednictvím nich sice dochází ke zvýhodnění jedné skupiny před druhou, avšak je nutné se ptát, jaký cíl tato opatření sledují a v případě, že tento cíl je v souladu s právem, není třeba je odstraňovat. Také z tohoto důvodu zastávám názor, že kvóty jako jedna z forem pozitivních opatření jsou legitimní, pokud sledují zákonem chráněný cíl.

1.3. Rovnost příležitostí vs. rovnost výsledků

Výše jsem popsala vztah mezi formální, materiální rovností na straně jedné a kvótami na straně druhé. Ovšem v praxi je častěji rozebíráný koncept vztahu rovnosti příležitostí, výsledků na straně jedné a kvót na straně druhé. Naskýtá se zde opět otázka, zda se pomocí kvót dosahuje rovnosti příležitostí, nebo výsledků? Na tuto otázku nelze nalézt odpověď, se kterou by se ztotožnili všichni, a najít vymezení, proti kterému by nebyl vznesen žádný protiargument. V této práci si však tento úkol ani nekladu a budu se v této podkapitole snažit vymezit, k jakému názoru a z jakého důvodu se přikláním. Vymezení tohoto vztahu mi pomůže argumentovat dále v tom, zda jsou kvóty legitimním a ústavním prostředkem, který by měl být zaváděn, či nikoli.

Před definováním vztahu výše popsaného shledávám důležitým krokem blíže představit rovnost výsledků a příležitostí. Účelem rovnosti příležitostí je vyzdvihnout potřebu toho, aby se vnější subjekt (například stát) angažoval aktivně ve vytvoření „rovné startovní

čáry“ pro ostatní subjekty, jelikož v případě její neexistence by rovností nebylo možno dosáhnout a zajistit tak, aby všichni měli stejnou výchozí pozici.³¹ V praktickém životě je možné projevy této rovnosti a angažovanosti státu vidět například v množství programů pro zvyšování kvalifikace lidem dlouhodobě nezaměstnaným, či jinak znevýhodněným. Toto sleduje cíl dostat zájemce na srovnatelnou úroveň s osobami, které jsou zaměstnány a praxí si zvyšují své schopnosti a postavení na trhu práce. Ráda bych uvedla také příklad, který se týká problematiky voleb. V některých zemích byla přijata politickými stranami dobrovolná opatření k vyrovnání podmínek pro kandidující ženy, jako je snížení nebo prominutí nominačních poplatků, věcné příspěvky, dotace pokrývající cestovní náklady, materiály na kampaň nebo výdaje na péči o děti. Tato iniciativa byla stranami vyvinuta proto, že jedním z významných faktorů, které brání ženám v kandidatuře, je nedostatek finančních prostředků a kandidátky musejí často shánět finanční prostředky na vedení kampaně, přičemž podpora ze strany politických stran je malá, a to se týká jak procesu volby na kandidátní listinu, tak volby pro vybrané posty.³² Z mého pohledu jsou tato opatření projevem rovnosti příležitostí, jelikož se díky nim zvyšuje šance žen uspět u voleb a opatření nemají přímý vliv na hlas voličů. Slouží k tomu, aby žena měla ve společnosti větší šanci se projevat a byl tak zvýrazněn její hlas, čímž se dorovnává nestejná pozice, ze které kandidátky často vycházejí, oproti svým soupeřům. Jak bylo zmíněno, ani výše uvedené semináře a jim podobné iniciativy nebyly vždy brány jako prostředek zajištění rovnosti příležitostí a také toto musela vymezit judikatura ESD, protože stěžovatelé před soudem argumentovali, že zajištění účasti primárně ženám na těchto programech je neústavním a nelegitimním prostředkem.³³

Rovnost výsledků zajišťuje, aby v rámci určité skupiny došlo k dosažení stejného cíle všemi, nebo co nejvíce osobami. Bere v potaz situaci konkrétní skupiny jedinců, jejich možnosti a dopady na jejich situaci. Toto lze spatřovat například v zavedení volebních kvót ve formě rezervovaných křesel pro ženy do parlamentu, kdy je stanovena povinnost, aby například 50 % míst bylo obsazeno ženami. Nevýhodou tohoto konceptu rovnosti je, že nerozlišuje, jak moc se konkrétní subjekty tvořící onu zvýhodněnou skupinu (v tomto případě ženy) zapřičinily o daný výsledek. Může tedy docházet k situacím, kdy je konkrétní skupina zvýhodněna za účelem dosažení rovnosti výsledku i přes to, že o zvýhodnění ani nestála,

³¹ FIALOVÁ, Eva a kol. *Neviditelný problém: rovnost a diskriminace v praxi* [online]. Invenio.nusl.cz, 2010 [cit. 26. 10. 2022]. Dostupné z: https://invenio.nusl.cz/record/392793/files/nusl-392793_1.pdf.

³² ACE Electoral Knowledge Network. *Funding and campaign support for women candidates* [online]. Aceproject.org [cit. 5. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://aceproject.org/ace-en/topics/ge/ge3/g33>.

³³ Rozhodnutí Evropského soudního dvora ze dne 28. března 2000, *Georg Badeck a další*, C-158/97, I-01875.

nebo se o ně nezasloužila. Dále může dojít k tomu, že se do parlamentu dostanou ženy, které nemají zcela legitimní mandát (jelikož nebyly zvoleny z vůle voličů, ale proto, že v parlamentu musí být 50 % žen), či ani nemají takové ambice a motivaci post poslankyně zastávat, ovšem vlivem kvót se na tato místa dostanou.

A právě zde dochází k největším názorovým neshodám spočívajícím v diskuzi, zda zakládají kvóty spíše rovnost výsledků, nebo příležitostí? Někteří autoři tvrdí, že kvóty zapříčiní zvolení žen, které jsou méně kompetentní a motivované vykonávat pozici, na kterou byly zvoleny, než jejich mužští „soupeři“, a proto jsou jimi kvóty vnímány negativně a dochází tak k „obětování kompetence reprezentativnosti za rovnost pohlaví“.³⁴ K této problematice se vyjadřoval také ESD, který vnímá rovnost výsledků „jako porušení zákazu diskriminace a rovnost příležitostí jako „zlatou střední cestu mezi formální rovností a rovností výsledků“.³⁵

Dle mého názoru je důležité se zamyslet nad tím, jaký druh kvóty je užít a co se zavedením kvót sleduje. Je to genderově vyvážený parlament, kde polovinu tvoří ženy a druhou polovinu muži, či má zavedení kvót za cíl dát příležitost všem účastnit se politické soutěže bez ohledu na pohlaví? Pokud jsou užity kvóty zavedené státem na základě zákona, díky nimž se dostaly ženy na kandidátní listy, ze kterých byly zvoleny voliči, kteří si stejně jako zvolenou ženu mohli vybrat jejího mužského „soupeře“, pak je toto dle mého názoru v pořádku, jelikož zde se jedná pouze o dosažení rovnosti příležitostí. Příležitost spočívá v tom, že ženy byly na kandidátní listině a mohly se tak o post ucházet. To, že byly zvoleny voliči, je naprosto legitimní cesta, jak se na post dostat a tvrdím, že žena musela v politické soutěži oslnit voliče svými kvalitami. To samé by platilo i pro případ, kdy se žena dostala na kandidátní listinu díky vnitrostranickým dobrovolným kvótám a byla jí tak dána šance účastnit se politické soutěže do parlamentu. I v souvislosti s tímto se vyskytují názory, že zde opět dochází k rovnosti výsledků, na základě které dochází k rovnosti příležitostí v parlamentních volbách, kdy žena je na kandidátní listině jen díky kvótám. Můj argument je takový, že zavedení kvót pro politické strany, ať už státem, nebo politickými stranami, sleduje legitimní cíl, což je zajištění rovnosti příležitostí pro muže a ženy a nejedná se zde

³⁴ WILLIAMS, Susan Hoffman. Equality, Representation, and Challenge to Hierarchy: Justifying Electoral Quotas for Women, In ed. *Constituting equality: gender equality and comparative constitutional law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, 54-55 s.

³⁵ srov. též: VIKARSKÁ, Zuzana. Výběrová řízení v univerzitním prostředí: Lze zvýhodňovat méně zastoupené pohlaví? In: ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, a kol. *Mužské právo: jsou právní pravidla neutrální?*. Praha: Wolters Kluwer, 2020, 489 s.

o dosažení rovnosti výsledků, která by v tomto případě s sebou mohla přinášet i své značné nevýhody, o kterých bylo pojednáno výše.

Není správné argumentovat tím, že kvóty jsou nefér a docházet tak apriori k závěru, že všechny kvóty jsou špatné a protiprávní, ale zamyslet se nad tím, jaký cíl zavedení kvót sledovalo, zda byly použity přiměřené kvóty pro danou situaci a zda ženám jen nepomáhaly dosáhnout stejné příležitosti jako mužům?

Shrnuji, že se kloním k názoru, že genderové kvóty, ať již dobrovolně zavedené politickými stranami, nebo zavedené zákonem pro všechny politické strany, jsou prostředkem k dosažení rovnosti příležitostí a dávají ženám možnost účastnit se politické soutěže. Zároveň docházím k závěru, že jisté druhy kvót, a to například kvóty ve formě rezervovaných míst, které jsou zaváděny státem a mocensky vynucovány, vnímám jako prostředky k dosažení výsledků bez ohledu na vhodnost kandidátů/kandidátek na poslanecké křeslo. Je proto na každém státu užívajícím takové kvóty, aby stanovil, zda má za cíl mít vyrovnané genderové obsazení parlamentu i přes nebezpečí, že poslanecké posty získají také osoby, jejichž mandát nebude dostatečně legitimní a ani nebudou motivováni funkci vykonávat dle potřeb. Nebo, zda je cílem stanovit kandidátům rovnou „startovní pozici“, ze které se mohou ve volbách utkat s ostatními kandidáty a nechat tak rozhodnout voliče s rizikem, že v parlamentu nebude panovat genderová vyváženost.

1.4.Rovnost jako součást volebního práva

Jelikož téma této práce úzce souvisí s volebním právem, považuji za vhodné věnovat část také pojednání o volebním právu a jeho principech, především principu rovnosti.

Ústavní soud ve svém usnesení II. ÚS 540/02 definoval volební právo jako jeden *„z prostředků zajišťujících aktivní status jednotlivce při konstituování veřejné moci. Jedná se o právo, které garantuje jednotlivci účast na politickém a veřejném životě, jinými slovy, umožňuje aktivní participaci jednotlivce na utváření a existenci veřejné moci. Nejedná se tedy o právo, které jednotlivci garantuje existenci autonomního prostoru, do něhož nepřísluší veřejné moci zasahovat a který je veřejnou mocí naopak chráněn před zásahy ze strany třetích osob (status negativus), nýbrž naopak předpokladem výkonu takového práva je bezpochyby samotná existence veřejné moci a její organizace, v níž je jednotlivci zajištěna participace (status activus). Takové základní právo je posléze institucionalizováno*

v podobě voleb, volebních a hlasovacích procedur, v jejichž rámci je dán jednotlivci prostor, aby toto základní právo realizoval.“³⁶

Díky volebnímu právu se lid podílí na správě věcí veřejných. „*Lid je nejen zdrojem státní moci, ale zároveň vykonavatelem této moci prostřednictvím státních orgánů*“.³⁷ Pomocí volebního práva lid vyjadřuje svůj názor na vládnoucí elitu a zmocňuje jím zvolené zástupce k vládnutí; jedná se o právo, jež garantuje člověku účast na veřejném politickém životě.³⁸ „*Volební právo je klíčovým komponentem tzv. aktivního statusu jednotlivce, tedy práva účasti na správě věcí veřejných*“.³⁹

Volební právo prošlo dlouhým historickým vývojem, než dosáhlo podoby a rozsahu, který má nyní. Volební právo v podobě, v jaké jej známe dnes, je ustanoveno na 3 základních principech: všeobecnost, rovnost, jeho výkon na základě tajného hlasování. Jelikož v této práci rozebírám vztah kvót k rovnosti, představím níže pouze rovnost volebního práva.

Rovnost jako jeden z principů volebního práva znamená „*možnost rovného podílu na účasti na správě věcí veřejných*“.⁴⁰ Díky tomu, že je volební právo rovné, je zajištěno to, že každý hlas má stejnou váhu, tedy, že se s každým hlasem zachází stejně, ať je udělen kterémukoli občanem, a dále to, že každý volič má stejný počet hlasů. Nepřihlíží se tedy k tomu, zda hlas dala žena, muž, příslušník národnostní menšiny nebo určitého náboženského vyznání.

Pro tuto práci je důležité zmínit rovnost volebního práva ve vztahu především k pasivnímu volebnímu právu. Pasivní volební právo představuje možnost být volen. V souvislosti s tím je nutno zmínit ideologickou neutralitu státu, čímž je myšleno, že „*veřejná moc by ve volební soutěži neměla preferovat určitý subjekt*“.⁴¹

Jak vyplývá z níže uvedeného pojednání o kvótách, kvóty by mohly představovat jistý rozpor s tímto pravidlem, jelikož kvótami dochází ke zlepšení pozice v politické soutěži určité skupiny subjektů (žen). O této problematice je pojednáno v kapitolách o rovnosti a o kvótách, proto zde jen shrnu, že princip rovnosti vnímám jako rovnost šancí ve vztahu k politické soutěži, a proto neshledávám kvóty jako prostředek narušující rovnost volebního

³⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 10. 2004, Pl. ÚS II. ÚS 540/02.

³⁷ BARTOŇ, Michal. Čl. 21. In: HUSSEINI, Faisal, a kol. *Listina základních práv a svobod*. Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 1.

³⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 19. října 2004, II. ÚS 540/02.

³⁹ BARTOŇ, Michal. Čl. 21. In: HUSSEINI, Faisal, a kol. *Listina základních práv a svobod*. Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 43.

⁴⁰ BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 2. vydání. Praha: Leges, 2016, 448 s.

⁴¹ BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 2. vydání. Praha: Leges, 2016, 450 s.

práva.⁴² Existuje mnoho názorů na vztah kvót a pasivního volebního práva. Jedním z nich je názor, že kvóty zasahují do rovného volebního práva a narušují formální rovnost mezi kandidáty. Naopak jsou zde i názory, dle kterých kvóty jen vyrovnávají nerovnost mezi kandidáty a díky nim je rovné volební právo nastoleno. Pokud je v zájmu dosažení určitého cíle přístup sice odlišný (nestejný), ale zároveň zdůvodnitelný, pak nejde o nerovný přístup, resp. nerovné zacházení (diskriminaci, libovůli), tudíž k zásahu do práva garantovaného čl. 21 odst. 4 vůbec nedojde.⁴³

Kvóty vnímám jako zajištění rovnosti materiální, konkrétně rovnost příležitostí. Kvóty představují prostředek, který sice zvýhodňuje určité subjekty, ovšem toto zvýhodnění sleduje legitimní cíl, a to zlepšení pozice žen (jako pod-zastoupené skupiny) v politické soutěži. Rovnost je nutné vnímat také ve smyslu pozitivního plnění, kdy se ho političtí aktéři mají právo po veřejné moci dožadovat.⁴⁴

⁴² BAŇOUC, Hynek Vybrané ústavní garance práva na spravedlivý proces. In: WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, 410 s.

⁴³ BARTOŇ, Michal. Čl. 21. In: HUSSEINI, Faisal, a kol. *Listina základních práv a svobod*. Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 24.

⁴⁴ BAŇOUC, Hynek. Vybrané ústavní garance práva na spravedlivý proces. In: WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, 410-411 s.

2. Kvóty

Slovo kvóta je velice široký pojem a je třeba jej proto vždy blíže specifikovat, především určit, na co konkrétně se vztahuje. Může se totiž aplikovat pro posílení nejen genderové, ale také menšiny náboženské, národnostní, jazykové apod. V této práci, jak bylo uvedeno výše, se pod pojmem kvóta rozumí kvóta genderová, a to buď dobrovolná, nebo legislativně stanovená, což bude v případě potřeby jasně určeno. V práci jsou zkoumány kvóty užívané ve spojení s volbami do zákonodárných sborů (dále jen „genderová kvóta“ nebo „kvóta“). V této práci se předpokládá, že nedostatečně zastoupenou a znevýhodněnou skupinou jsou ženy, čímž však nevyklučuji, že by v praxi nemohlo dojít k situaci, kdy by touto skupinou byli muži, ovšem ve zkoumaných zemích tomu tak v politických sférách není.

Genderovou kvótu lze označit za nástroj pomáhající vyvážit pod-zastoupení žen a napomáhající dosažení rovnováhy pohlaví v politických institucích.⁴⁵ Lze o ní hovořit také jako o asymetrickém opatření, které existuje za účelem „zrychlení a zefektivnění procesu narovnání existující nespravedlnosti – tedy opatření, která krátkodobě specificky preferují ženy“.⁴⁶

Jde o velice často kontroverzní téma, ke kterému neexistuje jednotný názor a přístup. Užívání genderových kvót v politice je jistě jednou z velkých volebních reforem, která ovlivnila samotné jádro reprezentativní demokracie. Kvóty nejsou časté pouze na evropském kontinentě, nýbrž jsou aplikovány téměř až ve 100 zemích světa pro zmírnění nedostatečného zastoupení žen v politice.⁴⁷ Jedny z nejúčinnějších kvót jsou například v Mexiku, Švédsku nebo Rwandě.⁴⁸

Mezi lety 1999-2009 se velké množství států přiklonilo ke změnám ústav, aby bylo zajištěno větší číslo účasti žen na veřejném rozhodování. Jedním z nejčastějších nástrojů pro dosažení rovnosti pohlaví jsou kvóty, jež mohou být označeny za „rychlou cestu“ k rovné reprezentaci.⁴⁹

⁴⁵ European Parliament. *Electoral Gender Quotas and Their Implemenatiton in Europe* [online]. Brussels: Publication Office of the European Union, 2013. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/493011/IPOL-FEMM_NT\(2013\)493011_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/493011/IPOL-FEMM_NT(2013)493011_EN.pdf), 6 s.

⁴⁶ HAVELKOVÁ, Barbara. Feminismus, gender a právo. In: ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina a kol. *Mužské právo: jsou právní pravidla neutrální?*. Praha: Wolters Kluwer, 2020, 47 s.

⁴⁷ European Parliament. *Electoral Gender Quotas and Their Implemenatiton in Europe* [online]. Brussels: Publication Office of the European Union, 2013. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/493011/IPOL-FEMM_NT\(2013\)493011_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/493011/IPOL-FEMM_NT(2013)493011_EN.pdf).

⁴⁸ CLAYTON, Amanda. *How Do Electoral Gender Quotas Affect Policy?* [online]. Nashville: Annual Review of Political Science. 2021. Dostupné z: <https://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev-polisci-041719-102019>.

⁴⁹ DAHLERUP, Drude, FREIDENVALL, Lenita. *Quotas as a ‚Fast Track‘ to Equal Representation of Women: Why Scandinavia is No Longer the Model* [online]. Stockholm: International Feminist Journal of Politics, 2005. Dostupné z: [10.1080/1461674042000324673](https://doi.org/10.1080/1461674042000324673), 26-48 s.

Tento trend se překlopil do dnes velice populárního fenoménu, kdy počet žen v parlamentu vybrané země je vnímán jako indikátor vývoje. Z mezistátního porovnání lze vidět, že ve většině zemí, které mají více než 30 % žen v parlamentech, se přijaly kvóty legislativní nebo vnitrostranické.⁵⁰

2.1. Druhy genderových kvót

Existuje mnoho druhů genderových kvót. Nemusí se jednat jen o kvóty zaváděné pro účely voleb do zákonodárných sborů, ale také o ty týkající se například voleb na kandidátní listiny uvnitř politických stran, kvóty pro obsazení orgánů obchodních korporací, případně obsazování orgánů vysokých škol apod. Kvóty se dále dají rozdělit na kvóty, jež mohou být stanoveny zákonem, případně ústavou, a kvóty dobrovolné, které nejsou mocensky vynucované.

Kvóty mohou být užívány na více úrovních voleb. Pokud budeme postupovat vzestupně, v první fázi najdeme kvóty aspirantů (potencionálních kandidátů), které se vztahují na osoby, které usilují o nominaci na kandidátní listinu. Genderové kvóty v této fázi představují pravidla, která vyžadují určité procento nebo počet žen v souhrnu aspirantů.⁵¹ Poté postupujeme směrem výše a dostáváme se do fáze nominace kandidátů na listiny. Zde je možné narazit na pravidlo, že určité procento těchto kandidátů musí být ženy.⁵² V poslední fázi se již nacházíme na úrovni cílového orgánu, do kterého měli být kandidáti zvoleni, v našem případě do parlamentu. Toto dělení vystihuje definice, která tvrdí, že volební genderové kvóty mohou být definovány jako zákonné nebo dobrovolné regulace veřejných voleb, které vyžadují určité minimální počty nebo procenta žen nebo obou pohlaví na jedné ze tří úrovní: úroveň aspirantů, kandidátů nebo volitelů.⁵³

Zavedení kvót, jak vyplývá z výše uvedeného, může být uskutečněno na základě dobrovolnosti, nebo na základě zákona. Kvóty zákonné jsou kvóty napsané v ústavě nebo takové, jež jsou jinak vynucovány zákonem a jsou proto závazné pro všechny.⁵⁴ Konkrétně

⁵⁰ Zavádění kvót v jednotlivých zemích mapuje webová stránka: <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas>.

⁵¹ International Institute for Democracy and Electoral Assistance. *Gender Quotas Database* [online]. Idea.int, [cit. 6. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas/quotas>.

⁵² Tamtéž.

⁵³ WILLIAMS, Susan Hoffman. *Constituting equality: gender equality and comparative constitutional law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, 45 s.

⁵⁴ WILLIAMS, Susan Hoffman. *Constituting equality: gender equality and comparative constitutional law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, 32 s.

tento druh kvót se může projevit v různých formách, například v pravidle, podle kterého musí na kandidátních listinách být zastoupeno nejméně 30 až 40 procent osob každého pohlaví, nebo dokonce takové, která zavazují mít 50 % žen a 50 % mužů.

Co se týče kvót zavedených dobrovolně, již z jejich samotného označení je evidentní, že se jedná o ty kvóty, které jsou zaváděny bez mocenského donucení a lze je nalézt například ve stanovách politických stran.

Pro zpřesnění uvádím tabulku.⁵⁵

	Úroveň aplikace kvót		
Nařízeno pro	aspiranty	kandidáty	zvolené
Zákonné kvóty (ústava nebo zákon)	primární volby („primaries“)	kandidátní kvóty	rezervovaná místa
Dobrovolné stranické kvóty	kvóty aspirantů („short lists“)	kandidátní kvóty	rezervovaná místa

V této práci budu posuzovat kvóty volební zavedené zákonem, které jsou určeny pro všechny politické strany (legislated candidate quotas), a dobrovolnými kvótami, jež jsou zaváděny politickými stranami při volbách na kandidátní listiny (voluntary political party quotas). V práci se tedy nebudu zabývat kvótami do cílových orgánů (například parlamentů), tedy rezervovanými místy, jelikož v Evropě se tento druh kvót vyskytuje pouze v Kosovské republice,⁵⁶ která se neřadí k zemím, jež jsou v této práci zkoumány.

V následujících sub-kapitolách bych ráda popsala základní rysy a fungování zkoumaných kvót.

⁵⁵ International Institute for Democracy and Electoral Assistance. *Gender Quotas Database* [online]. Idea.int, [cit. 6. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas/quotas>.

⁵⁶ International Institute for Democracy and Electoral Assistance. *Quotas* [online]. Idea.int, [cit. 6. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas/country-view/164/35>.

2.1.1. Dobrovolné kvóty politických stran

Dobrovolné kvóty politických stran jsou kvóty, které adoptovaly politické strany pro svou vlastní praxi a lze je definovat jako dobrovolný krok, kterým se politická strana zavazuje, že konkrétní procento jejích členek bude mezi kandidáty na kandidátní listině. Lze je nazývat také jako kvóty aspirantů, jež regulují výběr potencionálních kandidátů, ze kterého vybírá politická strana kandidáty na kandidátní listiny.

Prvně byly tyto kvóty zavedeny socialistickými a sociálně demokratickými stranami, později také například stranami zelených.⁵⁷ V mnoha zemích byly prvně zavedeny dobrovolné kvóty politických stran a později došlo k zavedení závazných kvót pro všechny politické strany do parlamentů.⁵⁸ Na základě toho usuzuji, že dobrovolné kvóty mohou být užity jako „mústek“ pro přechod ke kvótám radikálnějšími a důsledně vyžadovaným. Zde si však dovolím poznamenat, že ne vždy tomu tak je a je možné zvolit také opačný postup, kdy dojde k zavedení radikálnějších kvót a poté, co dojde ke společenskému přijetí a respektování kvót, je možné takto radikální formu opustit a zavést méně radikální, například kvóty dobrovolné.

Na evropském kontinentu jsou kvóty politických stran jedním z nejvíce užívaných typů kvót, a to především v severozápadní a střední Evropě.⁵⁹ Na západě Evropy je převaha legislativně zavedených kvót. Jen pro doplnění představy o situaci ve zbytku Evropy konstatuji, že na východě je stále znát určitá míra odstupů od zavádění jakýchkoli politických kvót, a to včetně těch genderových. Toto může být dááno za vinu minulému, komunistickému režimu, kdy kvóty byly velice oblíbeným nástrojem a jsou tak v těchto zemích vnímány jako „*nucená emancipace v sovětském stylu*“.⁶⁰ Negativní vztah ke kvótám zaujímá kromě postsovětských republik i mnoho dalších států, mezi nimi Spojené státy americké, jež považují zavedení kvót za porušení liberálních demokratických principů.⁶¹ Především pravicovými stranami jsou vnímány jako nedemokratické, či neústavní a političtí představitelé těchto stran preferují otázku kvót odmítnout jako irelevantní a vyvíjejí snahu dostat ženy do politiky jiným způsobem,

⁵⁷ KROOK, Mona Lena a kol. *Gender Quotas and Models of Political Citizenship* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. Dostupné z: https://mlkrook.org/pdf/cls_bjps_09.pdf.

⁵⁸ International IDEA, Inter-Parliamentary Union and Stockholm University (2013). dostupné na: <https://aceproject.org/ace-en/topics/ge/ge2/ge22/gender-quotas-in-elections/voluntary-political-party-quotas>.

⁵⁹ Jak vyplývá z přehledu dohledatelného na stránkách: <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas>.

⁶⁰ WILLIAMS, Susan Hoffman. *Constituting equality: gender equality and comparative constitutional law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, 45 s.

⁶¹ WILLIAMS, Susan Hoffman. *Constituting equality: gender equality and comparative constitutional law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, 45 s.

například pořádáním podporujících kampaní pro ženy kandidátky, konáním seminářů nebo také poskytováním finanční podpory. Dobrovolné kvóty politických stran jsou přitom nejjemnější formou genderových kvót, jelikož jsou zaváděny z jejich vlastní vůle a strany k nim nejsou mocensky donuceny.

2.1.2. Kvóty politických stran zavedené zákonem

Tento druh kvót je možné označit za kvóty zajišťující, aby minimálně stanovený počet kandidátů byly ženy. Tato kvóta udává politickým stranám závazné číslo, kolik žen musí vyslat do politického boje o parlamentní místo. V případě, že politické strany nedodrží stanovené číslo ženských kandidátek, je stát oprávněn tyto strany sankcionovat. Přesto, že tyto kvóty nejsou zavedeny v žádné ze zkoumaných zemí, dovolím si je uvést též, aby bylo možné je porovnat s těmi dobrovolnými, jež jsou zavedeny ve zkoumaných státech.

Nevýhodou kvót zavedených zákonem je mimo jiné to, že jsou stanoveny plošně, pro všechny politické strany. Pokud legislativní kvóty však neodpovídají stávajícím stranickým zvyklostem a normám, mohou mít vliv na počet zvolených žen,⁶² a dokonce mohou silně zasáhnout do zásad a názoru většiny členů politických stran. Ačkoliv se postavení žen ve společnosti, a tedy i v politice, za poslední století velice změnilo, a dnes již převládá názor, že posilování postavení žen v politice je správné a legitimní, jsem přesvědčena, že tento pohled není v souladu s názorem všech politiků. A na základě této domněnky tvrdím, že legislativní zavádění genderových kvót pro všechny politické strany by mohlo znamenat zásadní zásah do priorit některých politických stran. Dokonce u některých by v důsledku takových kvót mohlo dojít k tomu, že dostatek žen na kandidátní listině mít nebudou, jelikož jich ve straně například ani dostatečný počet není, což by mohlo vést k případným nespravedlivým sankcím. Vlivem nedostatku kandidátek ve straně by mohlo docházet k tomu, že by na kandidátní listiny byly nominovány ženy, jež ve skutečnosti politický post získat nechtějí a nemají tak dostatečnou motivaci k vykonávání postu. Tím docházím k další negativní stránce tohoto typu kvót. Je jim vytýkáno, že nutí politické strany měnit obsazení kandidátních

⁶² VERGE, Tania, ESPÍRITO-SANTO, Ana. *Interactions between Party and Legislative Quotas: Candidate Selection and Quota Compliance in Portugal and Spain. Government and Opposition* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2016. Dostupné z: [10.1017/gov.2016.9](https://doi.org/10.1017/gov.2016.9).

listin tak, že dojde k vyškrtnutí některých mužských kandidátů, kteří již na kandidátních listinách byli v předchozích volbách a nahrazují se ženskými „nováčky“. ⁶³ I tento argument je možné však vyvrátit. Bezpochyby je reálné, že k takovým změnám na listinách dochází, ovšem je otázka, v jaké míře a zda by kandidáti z listiny nebyli nahrazeni i tak jinými kandidáty, například z toho důvodu, že se o post ucházet již nechtějí, nebo by k jejich nahrazení došlo po opakovaném neúspěchu ve volbách.

Aplikací legislativních kvót jistě dochází k zásahům do fungování politických stran, a proto tyto kroky nejsou vždy a všemi přijímány i přes to, že se jedná o zákonné vynucení povinnosti. V důsledku toho byly zavedeny v některých zemích sankce, například ve formě anulování kandidátních listin politických stran, které neobsahovaly buď ženy vůbec, nebo ne v určitém počtu. V mnoha případech se vyskytly kandidátní listiny, kde ženy byly umisťovány na místa, ze kterých byla malá šance na zvolení. I toto jednání je v některých zemích sankcionováno a byla zavedena pravidla pro umisťování kandidátů na listiny. ⁶⁴

Zároveň je však výhodou tohoto druhu kvót to, že jsou zaváděny právě zákonem a stávají se proto vynutitelné a závazné pro všechny. To by mělo mít za následek, že více žen dostane příležitost se o volený post ucházet. Další výhodou, kterou legislativní kvóty přinášejí, je možnost obměnění konzervativního obsazení politické strany, například i ve vedení. Navíc, pokud jsou kvóty zavedeny zákonem, nutí to politické strany hledat ženské kandidáty a zasazovat se o jejich dobré umístění na kandidátní listinu. ⁶⁵

V tomto bodu považuji za vhodné říct, jaký je opravdový dopad při zavádění těchto kvót. Na základě čísel získaných ve výzkumu, který učinil Mezinárodní institut pro demokracii a volební asistenci (dále jen „IDEA“), ⁶⁶ jsem došla k názoru, že v evropských zemích s legislativními kvótami je v průměru asi 32,6 % žen v parlamentech. V zemích s dobrovolnými kvótami je žen průměrně 34,6 %. Jak je vidět,

⁶³ BJARNEGÅRD, Elin, ZETTBERG, Pär. *Political Parties and Gender Quota Implementation: The Role of Bureaucratized Candidate Selection Procedures*. New York: City University of New York, 2016, 395 s.

⁶⁴ BJARNEGÅRD, Elin, ZETTBERG, Pär. *Political Parties and Gender Quota Implementation: The Role of Bureaucratized Candidate Selection Procedures*. New York: City University of New York, 2016. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/24886211>.

⁶⁵ ACE Electoral Knowledge Network. *Advantages and Disadvantages of Legislated Quotas for Women's Representation* [online]. Aceproject.org, [cit. 7. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://aceproject.org/ace-en/topics/pc/pca/pca03/pca03a/pca03a1>.

⁶⁶ International Institute for Democracy and Electoral Assistance. *Legislated Candidate Quotas* [online]. Idea.int, [cit. 7. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas/legislative-overview>.

velký rozdíl v počtu žen v parlamentech mezi těmito kvótami není a lze uzavřít, že oba druhy kvót jsou stejně účinné. Je ovšem nutné poznamenat, že druh kvót a jejich účinek do vysoké míry záleží také na sociálním rozpoložení a historickém vývoji konkrétní země. O tom bude pojednáno v následujících kapitolách.

2.1.3. Rezervovaná místa

Dalším typem kvót jsou rezervovaná místa, která představují regulaci týkající se genderového složení skutečně zvolených nebo jmenovaných. Na rozdíl od kvót politických stran, tento typ kvóty představuje volbu fixně daného počtu žen, jenž je obvykle minimálním počtem, který může být zvolen.⁶⁷ Někteří autoři vylučují tento druh kvót ze svých výzkumů s tím, že nemají vliv na nominaci kandidátů/kandidátek, ale poskytují konkrétní záruky, kdo může získat politickou funkci.⁶⁸ Tato nejméně užívaná forma kvót je aplikována především v afrických státech nebo státech jihovýchodní Asie.⁶⁹ Je nutné dodat, že pojem rezervovaná místa znamenají volební kvóty na parlamentní úrovni a jsou zaváděny jak zákonem, tak dobrovolně. V praxi jsou tyto kvóty v nemalém počtu užívány.⁷⁰ Z průzkumu IDEA⁷¹ vyplývá, že v zemích užívajících rezervovaná místa, je v průměru v parlamentu 26,8 % žen. V práci však tento druh kvót dále rozebírán nebude.

2.2. Test proporcionality-legitimita kvót

Jak jsem uváděla výše, shledávám zásadním s odkazem na náleží Ústavního soudu Pl. ÚS 15/02 ze dne 21. ledna 2003 provést test proporcionality za účelem zodpovězení otázky, zda kvóty jsou legitimním a vyhovujícím prostředkem pro zajištění rovnosti mužů a žen v politických funkcích. K tomu, abych zjistila, zda jsou kvóty legitimním prostředkem zajištění rovnosti pohlaví v parlamentu, volím test

⁶⁷ WILLIAMS, Susan Hoffman. *Constituting equality: gender equality and comparative constitutional law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, 362 s.

⁶⁸ KROOK, Mona Lena. a kol. *Gender Quotas and Models of Political Citizenship* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. Dostupné z: https://mlkrook.org/pdf/cls_bjps_09.pdf.

⁶⁹ ACE Electoral Knowledge Network. *Legislated reserved seats* [online]. Aceproject.org, [cit. 7. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://aceproject.org/ace-en/topics/ge/ge2/ge22/gender-quotas-in-elections/legislated-reserved-seats>.

⁷⁰ International Institute for Democracy and Electoral Assistance. *Gender Quotas Database* [online]. Idea.int, [7. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas>.

⁷¹ International Institute for Democracy and Electoral Assistance. *Reserved seats* [online]. Idea.int, [cit. 7. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas/reserved-overview>.

proporcionality, který pomáhá k „*nalezení optimálního vztahu obou kolidujících hodnot (práv)*“.⁷²

Test proporcionality se skládá ze tří kroků:

- a) Je užitý prostředek vhodný ve vztahu k dosahovanému cíli?
- b) Je užitý prostředek potřebný k dosahovanému cíli?
- c) Je užitý prostředek přiměřený ve vztahu k dosahovanému cíli?

Jelikož v této práci zkoumám kvóty dobrovolné, ale také kvóty zavedené zákonem, bude nutné provést test proporcionality pro každý druh zkoumané kvóty. Nejprve provedu test proporcionality pro dobrovolné kvóty politických stran. Testy proporcionality budu provádět se základními právy ve znění, jak jsou deklarované v Listině. Stejná základní práva jsou deklarována také v zákonech ostatních zkoumaných zemí, jen v odlišném znění. Dále bych ráda připomněla, že v této práci bude test proporcionality prováděn ve formě, v jaké byl judikován Ústavní soudem České republiky, který jej převzal od Ústavního soudu Německé spolkové republiky.

Je nutné si nejprve stanovit, jaké hodnoty, či práva, budou předmětem testů proporcionality. V následujících testech proporcionality budou poměřovány dva druhy rovnosti, a to rovnost formální a rovnost materiální jako dvě složky práva na rovný přístup k voleným funkcím, které jsou ve vzájemné kolizi. U rovnosti formální je základem to, že „stav rovnosti“ je dosažen tehdy, když není uměle zasahováno do výsledku (například voleb). Naopak dle rovnosti materiální je rovnost dosaženo tehdy, když se pomocí například pozitivních opatření pomůže znevýhodněným skupinám, a poté je nastolena rovnost, jelikož bez pozitivních opatření by skupiny nedostaly ani příležitost se do soutěže zapojit.

2.2.1. Kvóty dobrovolné

Před provedením testu bych u tohoto druhu kvót ráda podotkla, že zde si politická strana zavedla kvóty dobrovolně, sama, bez mocenského donucení. V důsledku tohoto jde o „zásah“ do práv jejích členů. Z tohoto důvodu se v testu proporcionality posuzuje váha práv politické strany upravit své fungování samostatně oproti právu na rovné zacházení jejích členů. Pokud by došlo ke sporu člena strany se stranou, je pravděpodobné, že by tento spor musel vyřešit soud. Soud by v tomto případě

⁷² BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 2. vydání. Praha: Leges, 2016. 96 s.

rozhodoval spor mezi horizontálně stojícími subjekty (člen politické strany a politická strana), v čemž shledávám značný rozdíl oproti kvótám zavedených zákonem, kde jsou subjekty ve vertikálním postavení. V tomto případě tedy jde o odlišné startovací pozice oproti testování u zásahů mocenských.

Co se týče prvního kroku testu proporcionality, ptáme se, zda je užitý prostředek schopen požadovaného cíle dosáhnout (kritérium vhodnosti)? Je nutné si určit, co je oním „cílem“. Zda je to zachování rovnosti mezi muži a ženami v politické soutěži bez vnějších zásahů (tedy dosažení formální rovnosti), nebo genderově vyvážený, případně alespoň více vyvážený parlament (při užití pozitivních opatření a dosažení rovnosti materiální)? Osobně si stanovím jako sledovaný cíl genderově vyvážený parlament a dosažení rovnosti materiální. Pokud se tedy ptám na vhodnost kvót k dosažení genderově vyváženého parlamentu, odpovídám kladně, protože prostřednictvím dobrovolných kvót je možné dosáhnout lepšího přístupu žen do politiky.

Jako další krok nastupuje úvaha nad tím, zda nelze materiální rovnosti dosáhnout jinými, šetrnějšími prostředky (kritérium potřebnosti)? V tomto kroku musím porovnat legislativní prostředek (kvóty), který základní práva do jisté míry omezuje, s jinými opatřeními, která by umožnila dosáhnout stejného cíle bez toho, aniž by byla základní práva omezována. Zde by v úvahu připadaly již výše zmíněné semináře, kurzy, finanční podpora kandidátek nebo různé akční plány. Pro toto uvedu příklad situace v České republice jako jedné ze zkoumaných zemí. Zde opatření s cílem zavést rovnost mezi pohlavími v zastupitelských orgánech monitoruje vládní Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021-2030, která dochází k závěru, že „*měkká opatření pro zvýšení účasti žen v politice nejsou účinná*“.⁷³ K těmto „měkkým opatřením“ lze zařadit Akční plán pro vyrovnané zastoupení žen a mužů, kdy zastoupení žen v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky (dále jen „Poslanecká sněmovna“) vzrostlo jen o 3 % a v Senátu Parlamentu České republiky (dále jen „Senát“) se dokonce o 5 % snížilo.⁷⁴ I přes to, že dnes (v roce 2022) máme rekordní počet žen v Poslanecké sněmovně, a to 50,⁷⁵ nárůst je velice pozvolný a pomalý. Dle výpočtů by nynějším tempem ve

⁷³ Úřad vlády České republiky. *Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021-2030* [online]. Praha: Úřad vlády ČR, 2021. Dostupné z: https://www.mmr.cz/getmedia/ecfe99e3-b899-43a1-9ea5-5b1d453c1606/Strategie_rovnosti_zen_a_mužu_2021-2030.pdf.aspx, 37 s.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ KUBCOVÁ, Kristina Marie. *V nové sněmovně zasedne čtvrtina žen, nejvíc v novodobých dějinách* [online]. Ct24.ceskatelevize.cz, 10. října 2022 [cit. 7. listopadu 2022]. Dostupné z:

sněmovně bylo 40% zastoupení žen dosaženo v roce 2071.⁷⁶ Z toho usuzuji, že „měkká opatření“, nejsou dostatečná, jelikož pomocí nich by nárůst počtu žen v politice byl velice pomalý a pozvolný, a je třeba zavést „tvrdší“ opatření. Proto jsem toho názoru, že dobrovolné kvóty jsou vhodným prostředkem. Uzavírám, že zavedení kvót jako „tvrdých opatření“⁷⁷ je adekvátním, a nikoli přehnaným nebo nešetrným prostředkem k dosažení rovného zastoupení. Proto i na tuto část testu odpovídám kladně.

Posledním krokem tohoto testu je otázka, zda je užitý prostředek přiměřený? Podle nálezu Ústavního soudu Pl. ÚS 4/94 ze dne 12. 10. 1994 je v tomto kroku nutné zvážit empirické, systémové a hodnotové argumenty. *„Porovnávání závažnosti v kolizi stojících základních práv (po splnění podmínky vhodnosti a potřebnosti) spočívá ve zvažování empirických, systémových, kontextových i hodnotových argumentů. Empirickým argumentem lze chápat faktickou závažnost jevu, jenž je spojen s ochranou určitého základního práva (...). Systémový argument znamená zvažování smyslu a zařazení dotčeného základního práva či svobody v systému základních práv a svobod (...). Kontextovým argumentem lze rozumět další negativní dopady omezení jednoho základního práva v důsledku upřednostnění jiného (...). Hodnotový argument představuje zvažování pozitiv v kolizi stojících základních práv vzhledem k akceptované hierarchii hodnot.“* Přesto, že takto vymezený postup za užití výše uvedených argumentů již Ústavním soudem není využíván, pro celistvost, a především pro představení hodnotového argumentu, který je dle mého názoru klíčový, tento postup uvádím. V případě empirického argumentu zde máme nevyvážené zastoupení žen a mužů v parlamentech. V případě druhého argumentu je dotčena formální, ale i materiální rovnost jako dvě složky práva na rovné zacházení. Třetí argument spočívá v negativních dopadech upřednostnění rovnosti materiální před formální. Negativum shledávám v tom, že by bylo třeba zavést „umělá“ pozitivní opatření, a došlo by tak ke vnějšímu zásahu do politické soutěže. A nakonec je nutno zvážit pozitiva kolidujících práv ve vztahu k hierarchii hodnot. Jak bylo již předesláno výše, je potřebné se ptát, co má ve zkoumaném státě, případně společnosti, větší „hodnotu“? Zachování rovnosti

<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3383620-v-nove-snemovne-zasedne-ctvrtina-zen-nejvic-v-novodobych-dejinach>.

⁷⁶ Úřad vlády České republiky. *Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021-2030* [online]. Praha: Úřad vlády ČR, 2021. Dostupné z: https://www.mmr.cz/getmedia/ecfe99e3-b899-43a1-9ea5-5b1d453c1606/Strategie_rovnosti_zen_a_muzu_2021-2030.pdf.aspx, 37 s.

⁷⁷ BOBEK, Michal a kol. *Rovnost a diskriminace*. V Praze: C.H. Beck, 2007, 32 s.

mezi muži a ženami v politické soutěži bez vnějších zásahů, nebo genderově vyvážený, případně alespoň více vyvážený parlament? Z povahy tohoto problému je jasné, že nebude možné nalézt shodu mezi všemi a ve všech zemích. Tento argument je, dle mého názoru ten, který bude odrážet rozdílnost vnímání kvót ve vybraných zemích. V některých zemích může být nejvyšší hodnotou vyrovnaný parlament, jinde zachování naprosté „přirozené“ rovnosti pohlaví bez jakýchkoli zásahů. Ve většině zkoumaných zemí však kvóty (až na Českou republiku) zavedeny jsou, proto docházím k závěru, že ve zkoumaných zemích je možné uzavřít, že právo na rovný přístup k voleným funkcím zde převyšuje zachování „přirozené“ rovnosti bez vnějších zásahů.

2.2.2. Kvóty legislativní

Druhý test proporcionality se týká kvót legislativních. Co se týče popisu a obsahu jednotlivých fází testu proporcionality, platí výše zmíněné. Zde však již nemáme posuzování práv subjektů stojících v horizontálním postavení, ale ve vertikálním, kdy stát autoritativně nařizuje zavedení kvót politickým stranám.

Prvním krokem je poměření vhodnosti. Zde odpovídám kladně, užití legislativních kvót je také vhodným prostředkem pro dosažení genderově vyváženého zastupitelského sboru.

Druhým krokem je poměření potřebnosti kvót legislativních. Dalo by se tvrdit, že když se povolí kvóty dobrovolné, bude to dostatečný prostředek k zajištění genderové rovnosti a není třeba přistupovat k tvrdší formě kvót. Jako argument zde představuji situaci v Německu, kde většina politických stran má zavedeny dobrovolné kvóty. Ovšem i přes toto opatření v Německu není vidět lineární zvýšení zastoupení žen. Dnes je německý parlament obsazen ženami z 35 % a na úrovni jednotlivých spolkových zemí jen ve čtyřech byla překonána hranice 40% zastoupení žen.⁷⁸ Na příkladu Německa uvádím, že ne ve všech zemích budou dobrovolné kvóty dostatečným opatřením k zajištění genderově vyváženého parlamentu. Proto shrnuji, že i legislativně zavedené kvóty mohou být potřebným prostředkem.

Ve třetím kroku testu proporcionality se ptám na otázku, jestli jsou legislativní kvóty přiměřeným prostředkem? Co se týče výše zmíněných argumentů, jež ve svém nálezu představil Ústavní soud, postupuji stejně jako při posouzení dobrovolných kvót. Opět

⁷⁸ AHRENS, Petra a kol. *Gender Equality in Politics. Implementing Party Quotas in Germany and Austria*. Heidelberg: Springer, 2020, 26 s.

shledávám klíčovým argument hodnotový, který se bude v každé zemi lišit v závislosti na hodnotách jejich občanů a zároveň je důvodem potřeby zavádění jiných druhů kvót. Na závěr tohoto bodu uvádím, že legislativní kvóty jsou přiměřeným prostředkem, jelikož v závislosti na poměry a hodnoty v jednotlivých zemích je možné, že ne ve všech státech bude ke genderově vyváženému parlamentu stačit zavést kvóty dobrovolné, ale bude na zákonodárci, aby stanovil kvóty legislativním aktem.

Vzhledem k výše provedenému testu proporcionality se domnívám, že kvóty jsou legitimním prostředkem k dosažení rovnosti v politické soutěži a jsou také prostředkem, který je schopen tento cíl zajistit, a to jak ve formě dobrovolných volebních kvót, tak legislativních kvót. Ráda bych však na tomto místě uvedla ještě jedno zamyšlení. Před započítím psaní této práce jsem byla názoru, že výsledkem práce bude pouze závěr o tom, zda kvóty ano, či ne, a to v neomezeném časovém rozpětí. Po větším průniku do problematiky však zastávám názor jiný. Domnívám se, že kvóty ve výše uvedené formě jsou jistě správným a legitimním krokem. Ovšem nutně tyto kvóty nemusí být zavedeny pevně a navždy. Dle mého názoru je nutné pohlížet na kvóty také jako na opatření dočasná. Zjednodušeně řečeno považuji kvóty za nutný prostředek do doby, než se „zažije“ genderově vyvážený parlament, případně jiné zastupitelské sbory. Poté, co se dosáhne materiální rovnosti pohlaví v parlamentu, bude možné „uvolnit otěže“ a například z kvót legislativních učinit kvóty dobrovolné, případně od kvót zcela ustoupit. Tento názor opírám především o čl. 4 Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen, který tvrdí, že: *„Přijmou-li státy, smluvní strany, dočasná zvláštní opatření, zaměřená na faktické urychlení zrovnoprávnění žen a mužů, nebude to považováno za diskriminaci jak je definována v této úmluvě; v žádném případě však tato opatření nesmí ve svém důsledku vést k zachování nerovnoprávných nebo oddělených měřítek; od těchto opatření bude ustoupeno, až budou dosaženy cíle zrovnoprávnění v oblasti možností a zacházení.“* Dle mého názoru by kvóty měly být zvažovány jako prostředky dočasné, aby se společnost přijala za své, že parlament, ale i další seskupení by měla být rovnoměrně obsazena ženami i muži, nebo být alespoň prostředkem ke zrychlení genderově vyvážených zastupitelských sborů a například napomoci tomu, aby Parlament České republiky nebyl genderově vyrovnaný až v roce 2071.⁷⁹

⁷⁹ Úřad vlády České republiky. *Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021-2030* [online]. Praha: Úřad vlády ČR, 2021. Dostupné z: https://www.mmr.cz/getmedia/ecfe99e3-b899-43a1-9ea5-5b1d453c1606/Strategie_rovnosti_zen_a_mužu_2021-2030.pdf.aspx, 37 s.

Jak Drude Dahlerup uvedla ve svém článku, „*legitimita volebních genderových kvót závisí na koncepci kvót a na převládajícím diskurzu o tom, proč jsou ženy nedostatečně zastoupeny nebo proč jsou muži nadměrně zastoupeni ve vztahu k jejich podílu v populaci*“.⁸⁰ Proto v každé zemi je třeba dbát sociálního a politického nastavení, pro každou zemi jsou vhodné jiné druhy kvót (nebo také žádné), a proto závěrem říkám, že dle obecného testu proporcionality jsou dobrovolné kvóty a legislativní kvóty v pořádku, ovšem to neznamená, že by vyřešily plošně v každé zemi na světě genderovou nevyrovnanost parlamentů.

⁸⁰ DAHLERUP, Drude, FREIDENVALL, Lenita. Gender Quotas in Politics. In: WILLIAMS, Susan Hoffman. a kol. *Constituting Equality – Gender Equality and Comparative Constitutional Law*. New York: Cambridge: Cambridge University Press, 2009, 29-52.

3. Vybrané země

3.1. Česká republika

3.1.1. Zakotvení rovnosti v Ústavě a Listině základních práv a svobod

Princip genderové rovnosti je v České republice ukotven v Listině.⁸¹ Rovnost pohlaví v ní nalezneme v čl. 3 odst. 1, kde jsou zaručena všechna práva a svobody všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. Do těchto práv se tedy počítá také volební právo, jež je chráněno čl. 21, odst. 3 Listiny. O jednotlivých principech volebního práva bylo pojednáno výše. V následujících podkapitolách bych ráda uvedla historický vývoj pojetí rovnosti v jednotlivých ústavách naší země.

3.1.2. Princip rovnosti z pohledu volebního práva v souvislosti s historií

Jako téměř každé základní právo, jež je dnes chráněno v Listině, mělo i volební právo dlouhý a spletitý vývoj. Ráda bych jej v této podkapitole krátce představila a uvedla důležité okolnosti, které vedly k dnešní podobě volebního práva.

*„V 19. století se situace žen v Českých zemích v rámci Habsburské monarchie zásadně nelišila od situace v zemích jiných, tedy, že ženy nebyly plnohodnotným subjektem práva“.*⁸² Proto docházelo ke vzniku mnoha uskupení, jako například Spolek pro ženské studium Minerva založený v roce 1890.⁸³ Prvními oficiálními zmínkami o volebním právu žen (aktivním i pasivním) v Československu byly řádky ve Washingtonské deklaraci z roku 1918, kde bylo stanoveno: *„(...) ženy budou postaveny politicky, sociálně a kulturně na roveň mužům.“* Ústavně zakotveno bylo rovné volební právo v Československu v roce 1920, konkrétně v §9, který stanovil: *„Právo voliti do sněmovny poslanecké mají všichni státní občané Československé republiky bez rozdílu pohlaví, kteří překročili 21. rok věku svého a vyhovují ostatním podmínkám řádu volení*

⁸¹ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

⁸² BOBEK, Michal a kol. *Rovnost a diskriminace*. V Praze: C.H. Beck, 2007. 224 s.

⁸³ SEKYRKOVÁ, Milada. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. Praha: Karolinum, 2016.

do poslanecké sněmovny“⁸⁴ a §14, dle kterého bylo rovné volební právo dáno také pro volbu do senátu. Důležitým byl také §106 Ústavy Československé republiky, kterým se rušily jakékoli výsady založené na pohlaví, povolání nebo rodu.⁸⁵ Tím se české země zařadily mezi jedny z průkopníků v oblasti genderové rovnosti, kdy Československo bylo jednou z prvních evropských zemí, která takové postavení ženám ústavně garantovala.

Co se týče volebního práva žen a jejich postavení v socialistickém zřízení po roce 1948, socialismus se ženské otázce příliš nevěnoval a problematiku rovnosti pohlaví řešil jen okrajově.⁸⁶ Co se týče úpravy rovnosti pohlaví na úrovni ústavní, uvádím ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústavu z 9. května 1948, kde v §1 odst. 2 bylo zakotveno, že „*Muži a ženy mají stejné postavení v rodině i ve společnosti a stejný přístup ke vzdělání i ke všem povoláním, úřadům a hodnostem*“. Následovala úprava v ústavním zákoně č. 100/1960 Sb., v Ústavě Československé socialistické republiky z roku 1960, kde čl. 20 odst. 3 stanovil: „*Muži a ženy mají stejné postavení v rodině, práci i ve veřejných činnostech*“. V Ústavě z roku 1960 byla rovnost v podobě, ve které byla deklarována v předchozích dvou ústavách, značně narušena a nezabývala se rovností z pohledu genderu, náboženství a podobně, ovšem z pohledu společenských tříd, kdy třída dělnická byla upřednostněna a nadřazena ostatním: „*Československá socialistická republika je socialistický stát, založený na pevném svazku dělníků, rolníků a inteligence, v jehož čele je dělnická třída*.“⁸⁷

Po této ústavě následuje dodnes platná Ústava České republiky, ústavní zákon č. 1/1993 Sb. spolu s Listinou. Dále, kromě ústavních zákonů, dodržování a ochranu rovnosti zajišťuje od roku 2009 zákon č. 198/2009 Sb. Antidiskriminační zákon a řada dalších zákonů, jež chrání fyzické osoby před diskriminací a zásahem do práva na rovné zacházení.

Kromě zákonů, které chrání před diskriminací a narušováním rovnosti, jsou zde i jiná opatření k zajištění rovnosti. Jak bylo zmíněno výše, byla vytvořena úřadem vlády

⁸⁴ Ústavní zákon 121/1920 Sb. Ústava Československé republiky.

⁸⁵ POSPÍŠIL, Vojtěch. *Vývoj normativní úpravy práva na rovné zacházení na území České republiky ve 20. století – I. část.* [online]. Právníprostor.cz, 10. 4. 2018 [cit. 29. září 2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/vyvoj-normativni-upravy-prava-na-rovne-zachazeni-na-uzemi-ceske-republiky-ve-20-stoleti-cast-i>

⁸⁶ BOBEK, Michal a kol. *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví.* Brno: Mezinárodní politologický ústav MU, 2009, 5 s.

⁸⁷ Ústavní zákon 100/1960 Sb. Ústava Československé socialistické republiky.

Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021-2030 (dále jen „Strategie“)⁸⁸, kterou se vláda snaží odstranit nerovnosti mezi ženami a muži. Této Strategii předcházela Vládní strategie pro rovnost žen a mužů pro roky 2014–2020, které si mimo jiné kladlo za cíl zlepšit postavení žen a mužů v rozhodovacích pozicích. Je možné konstatovat, že tento cíl nebyl dosažen, jelikož dle dostupných dat⁸⁹ se Česká republika pohybovala v letech 2014-2020 na nejnižších pozicích ukazatele rovnosti pohlaví (Gender Equality Index) v celé Evropské unii.

Česko se dnes dle Strategie potýká především s nerovnostmi v oblastech na trhu práce, ekonomické nerovnosti a nerovnoměrného zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích. V této práci se zabírám pouze nerovností mezi ženami a muži v oblasti rozhodovacích pozic v politických funkcích. Proto se dále budu vyjadřovat pouze k tomuto problému.

K příčinám nerovnoměrného zastoupení žen v politice se řadí genderové stereotypy, nedostatečně transparentní pravidla, nedostatečná nabídka předškolní péče, způsoby sestavování kandidátních listin a netransparentnost nominačních procesů.⁹⁰ V České republice se však mnoho opatření pro podporu zvýšení genderové rovnosti nevyskytuje a dovoluji si tvrdit, že je to způsobeno tím, že toto téma není prioritní záležitostí vlád k projednávání. Proto v České republice máme pouze „měkká opatření“ pro zvýšení rovnosti, jež jsou zcela nepostačující,⁹¹ a k „tvrdým opatřením“, zatím nebylo přistoupeno. Je otázkou, zda těchto „tvrdých opatření“ bude potřeba, nebo se časem Česká republika polepší i bez umělých zásahů a rovnosti bude v zastupitelských sborech dosaženo i bez jejich zavedení, jak tomu například napovídá nynější vývoj v Poslanecké sněmovně.

⁸⁸ Úřad vlády České republiky. *Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021-2030* [online]. Praha: Úřad vlády ČR, 2021. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Strategie-rovnosti-zen-a-muzu.pdf>, 37 s.

⁸⁹ European Institute for Gender Equality. *Gender Equality Index* [online]. Eige.europa.eu, [cit. 7. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2015/CZ>.

⁹⁰ Úřad vlády České republiky. *Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021-2030* [online]. Praha: Úřad vlády ČR, 2021. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Strategie-rovnosti-zen-a-muzu.pdf>, 37 s.

⁹¹ Tamtéž.

3.1.3. Dnešní pohled na kvóty

Česká republika se obecně řadí k zemím, kde genderové kvóty dobrovolně ani legislativně ustanoveny nejsou.⁹² Přesto je zde však jedna výjimka, a to u politické Strany zelených, která má dobrovolně zavedeny genderové kvóty při sestavování kandidátních listin.

Česká republika se však dlouhodobě profiluje jako země se spíše nižším zastoupením žen. Je nutné ovšem podotknout, že zastoupení žen v Poslanecké sněmovně má vzestupný charakter. V roce 2013 bylo zvoleno 19,5 % žen, v roce 2017 šlo o 22 % a v roce 2021 bylo zvoleno rekordních 25 %.⁹³ Totéž se však nedá tvrdit o číslech v Senátu Parlamentu České republiky. Zde podíl žen nemá rostoucí charakter a nejvyššího čísla bylo dosaženo v roce 2016, kdy měl Senát 19,8 % žen.⁹⁴ Nízké zastoupení však nemá hlavní příčinu v nízkém počtu žen v politických stranách. V největších politických stranách tvoří ženy v některých případech až polovinu členské základny.⁹⁵ Například v roce 2021 se ucházelo o poslanecký mandát celkem 1658 kandidátek, z toho 50 bylo zvoleno.⁹⁶

Co se týče konkrétních politických stran a jejich přístupu ke kvótám, nejbliže k nim má, jak bylo avizováno výše, Strana zelených, která užívá genderové kvóty k sestavení kandidátních listin⁹⁷ a zavedla mnohá další pravidla podporující vyrovnanost mezi ženami a muži. Jedním z dalších opatření je zavedení spolupředsednictví, kdy v čele stojí dvě osoby a alespoň jedna z nich musí být žena. Tento institut se vyskytuje v dalších evropských zemích, například v Německu nebo Švédsku. Co se týče dalších

⁹² International Institute for Democracy and Electoral Assistance. *Country data – Czech Republic* [online]. Idea.int, [cit. 7. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas/country-view/91/35>.

⁹³ Fórum 50 %. *Vývoj zastoupení žen mezi nominovanými a zvolenými do Poslanecké sněmovny PČR* [online]. Padesatprocent.cz, [cit. 7. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/statistiky/zastoupeni-zen-a-muzu-v-politice/poslanecka-snemovna>.

⁹⁴ Fórum 50 %. *Vývoj zastoupení žen mezi nominovanými a zvolenými do Poslanecké sněmovny PČR* [online]. Padesatprocent.cz, [cit. 7. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/temata/statistiky-analyzy-vyzkumy/zastoupeni-zen-a-muzu-v-politice/senat-cr>.

⁹⁵ ŠPRINCOVÁ, Veronika, MOTTLOVÁ, Markéta. *Kvóty a další opatření pro vyšší zastoupení žen v politice* [online]. Praha: Úřad vlády ČR, 2015. Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/kvoty-a-dalsi-opatreni_forum.pdf.

⁹⁶ Český statistický úřad. *Volby do Senátu Parlamentu České republiky* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2020. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/142141209/3000022107.pdf/64e2a824-15dd-4f17-a11e-0437068351a6?version=1.3>.

⁹⁷ ŠEBESTÍK, Ondřej. *Pro koho jsou kvóty? Ve Finsku pro muže, u nás pro ženy. Zelení vsadili na dvouředsednictví* [online]. Wave.rozhlas.cz, 5. února 2020 [cit. 12. července 2022]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/pro-koho-jsou-kvoty-ve-finsku-pro-muze-u-nas-pro-zeny-zeleni-vsadili-na-8144845>.

politických stran, nelze spatřovat výrazný posun v zavádění kvót. Česká strana sociálně demokratická sice v roce 2015 zavedla genderové kvóty, podle kterých na kandidátních listinách muselo být alespoň 40 procent žen.⁹⁸ Toto pravidlo bylo však v roce 2019 zrušeno a nyní nemá tato strana žádné kvóty.⁹⁹

Jedním z problémů, kterému by mohlo být přičítáno kontinuální odmítání a nevole zavést kvóty v České republice, je pojem jako takový, nikoli následky kvót, jelikož naše země je oním příkladem post-sovětského státu, který kvóty vnímá jako „*nucenou emancipaci v sovětském stylu*“, jak bylo pojednáno výše.¹⁰⁰ Vzhledem k historii českých zemí se pojem „kvóta“ spojil většinou obyvatel s negativním kontextem především v důsledku nadužívání tohoto pojmu v Československé socialistické republice.

V roce 2015 byl Ministerstvem spravedlnosti zpracován návrh, kterým se mění zákon č. 247/1995 Sb. o volbách do Parlamentu České republiky, zákon č. 130/2000 Sb. o volbách do zastupitelstev krajů a zákon č. 424/1991 Sb. o sdružování v politických stranách a v politických hnutích. Dle této novely by musel na kandidátních listinách být mezi prvními třemi alespoň jeden kandidát opačného pohlaví a celkové zastoupení každého pohlaví by muselo být alespoň 40 %. Nedodržení tohoto pravidla by znamenalo peněžitou sankci, a to v podobě snížení příspěvku na mandát poslance.¹⁰¹ Tato novela však nebyla přijata a od té doby se zatím další návrh nevytvořil a neprojednával.

3.1.4. Závěr

Pokud bych měla shrnout situaci v České republice, tvrdím, že i přesto, že Československo bylo jednou z prvních zemí, která zavedla volební právo žen, a ženy v našich zemích tedy mají již více než 100 let právo být voleny do zákonodárného sboru,

⁹⁸ STUHLÍKOVÁ, Lucie, MACHOVÁ, Martina. *Ženy vpřed. ČSSD schválila kvóty pro kandidáty* [online]. Zprávy.aktualne.cz, 14. 3. 2015 [cit. 16. srpna 2022]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/zeny-vpred-cssd-schvalila-kvoty-pro-kandidatky/r~592f89acca3911e4a4c00025900fea04/>.

⁹⁹ Irozhlas. *Nové stanovy ČSSD ruší kvóty i ústřední výkonný výbor. Strana si je odsouhlasila na sjezdu v Hradci* [online]. Irozhlas.cz, 1. března 2019 [cit. 13. července 2022]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/cssd-sjezd-kvoty-zeny-kandidatka-zmena-stanov_1903011641_kro.

¹⁰⁰ Viz podkapitola 2.1.1.

¹⁰¹ Úřad vlády České republiky. *Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021-2030* [online]. Praha: Úřad vlády ČR, 2021. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Strategie-rovnosti-zen-a-muzu.pdf>, 37 s.

stále se Česká republika potýká s nízkým zastoupením žen v parlamentu. Nízké zastoupení sice nepramení ze společenského odporu proti většímu množství žen v parlamentu, ale spíše z nezavádění vhodných opatření pro zvýšení zastoupení žen. Je proto málo pravděpodobné, že formou kvót jako „tvrdých opatření“ dojde ke změně situace. Problém spatřuji v tom, že „měkká opatření“, která jsou v našich zemích jako jediná uskutečňována, nejsou očividně dostatečně efektivní. Je tedy otázkou, jakým směrem se tato problematika bude vyvíjet, zda čísla budou stagnovat, nebo se pozvolně zvýší poměrné zastoupení tak, jak tomu nasvědčuje aktuální vývoj například v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky.

3.2. Spolková republika Německo

3.2.1. Zakotvení rovnosti v ústavě

Ústava Spolkové republiky Německo (dále jen „Německo“) hovoří již v úvodních ustanoveních o rovnoprávnosti žen a mužů, konkrétně v čl. 3, kde je stanoveno, že muži a ženy jsou si rovni a stát podporuje uplatňování rovných práv a usiluje o odstranění znevýhodnění. Dále je významným ustanovením čl. 21 Ústavy Německa (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, dále jen „GG“), který ukládá, že politické strany mají představovat politickou vůli lidu a mohou být volně zakládány s tím omezením, že nesmí porušovat demokratické zřízení Německa. Právě tento článek a jeho znění je jedním z hlavních argumentů proti genderovým kvótám, o čemž je pojednáno v dalších podkapitolách.

3.2.2. Princip rovnosti z pohledu volebního práva v souvislosti s historií

V této části uvedu krátký historický exkurz o cestě Německa k zavedení kvót a zajištění tak genderové rovnosti v německém Bundestagu.

Již v roce 1908 se ženy snažily zavést proceduru zajišťující účast žen ve všech stranických funkcích, jež odpovídá jejich procentnímu zastoupení ve straně, ovšem tento pokus nebyl úspěšný.¹⁰² Do roku 1987 ženské kandidátky nezískaly více než 10 %,

¹⁰² AHRENS, Petra a kol. *Gender Equality in Politics. Implementing Party Quotas in Germany and Austria*. Heidelberg: Springer, 2020, 22 s.

ale od té doby se jejich zastoupení zvyšovalo, až do roku 2013.¹⁰³ Přelomovým krokem k překonání 10% hranice byl vstup Strany zelených, která měla zavedeny padesátiprocentní vnitrostranické kvóty.¹⁰⁴

Po Straně zelených další stranou, která kvóty implementovala, byla strana Sociální demokracie Německa (dále jen „SPD“), jež zavedla kvóty 33 % a zanedlouho je následovala i Křesťansko-demokratická unie (dále jen „CDU“) také s 33% kvótami.¹⁰⁵ První zmínka o kvótách přišla od kancléře Willyho Brandta (SPD), který prosazoval myšlenku dobrovolných kvót odpovídajících procentnímu členství žen ve straně. Členové strany (mezi nimi i mnoho žen) tento návrh však zamítli s tím, že je dostačující aktuální program strany s „měkkými“ opatřeními.¹⁰⁶ Jedním z hlavních argumentů proti zavedení tvrdších opatření byl názor, že respekt pro ženy by měl být postaven na individuálních vlastnostech a že by kvóty podkopávaly valorizaci individuálního úspěchu.

V roce 1980 byla založena Strana zelených, do které vstoupilo mnoho žen, a proto není divu, že rovnost pohlaví byla zásadním konceptem pro tuto stranu. Poprvé, jak bylo zmíněno, Strana zelených vstoupila do parlamentu v roce 1987, ovšem při vstupu nedostála své vyrovnané genderové politice a do Bundestagu poslala jen 10 žen a 18 mužů.¹⁰⁷ Na základě toho vznikly „Ženské stanovy“, které zaváděly systém zipu pro kandidátní listiny. To v praxi znamenalo, že každé nerovnoměrné místo na všech kandidátních listinách (od těch pro místní volby po volby na národní úrovni, dokonce i pro volby na stranické funkce), muselo připadnout ženě.¹⁰⁸

Z obavy o ztrátu ženských voliček SPD zavedla taktéž genderové kvóty, které byly zamýšleny jako dočasný krok, jelikož se věřilo, že genderové rovnosti bude dosaženo a již kvót nebude třeba. Opak je však pravdou a v roce 2004 došlo k přeměně kvót z dočasně stanovených na stálé.¹⁰⁹ V návaznosti na kroky těchto stran byla také CDU

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ GEISSEL, Brigitte. *Case study: Germany: Successful quota rules in a gender society* [online]. Brusel: Publication Office of European Union, 2011. Dostupné na: https://www.ndi.org/sites/default/files/Electoral%20Gender%20Quota%20Systems%20and%20Implem_Europe.pdf.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ AHRENS, Petra a kol. *Gender Equality in Politics. Implementing Party Quotas in Germany and Austria*. Heidelberg: Springer, 2020, 23 s.

¹⁰⁷ AHRENS, Petra a kol. *Gender Equality in Politics. Implementing Party Quotas in Germany and Austria*. Heidelberg: Springer, 2020, 24 s.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ Tamtéž.

donucena jednat. Proto v roce 1988 přijala 33% kvóty pro ženy, které však označila jako kvórum, což znamenalo, že 33 % míst na kandidátních listinách bude určeno ženám.¹¹⁰ I přes to, že CDU měla ke kvótám spíše otažitý přístup, byla to právě CDU, kdo nominoval první ženskou kandidátku na post kancléře.

V roce 2020 kancléřka Angela Merkelová představila vnitrostranický plán CDU, podle kterého mělo být od roku 2021 alespoň 30 % vládních a parlamentních pozic obsazeno ženami¹¹¹ a v roce 2024 by toto číslo mělo vzrůst na 40 %; toto však nebylo docíleno a ve volebním období 2017-2021 bylo v parlamentu ze strany CDU jen o něco málo více než 20 % žen.¹¹²

3.2.3. Dnešní pohled na kvóty

Německo má v dnešní době zavedeny dobrovolné kvóty politických stran.¹¹³ Dnes je Bundestag obsazen z 35 % ženami,¹¹⁴ z čehož má nejvyšší zastoupení strana SPD. Aktuálně má 5 politických stran, jež jsou v parlamentu, zavedeny dobrovolné kvóty. Je však velice zajímavé sledovat aktuální judikaturu ústavních soudů v Německu. Pro tuto práci jsem si vybrala přelomový nálezk, který byl vydán v roce 2020 Durynským ústavním soudem (dále jen „DÚS“). I přes to, že německý ústavní soud (Bundesverfassungsgericht) nezaujal dosud sjednocující stanovisko na genderové kvóty,¹¹⁵ DÚS se odmítavě vyjádřil vůči genderovým kvótám a v důsledku toho v této spolkové zemi jsou považovány genderové kvóty za protiústavní.¹¹⁶ V tomto rozhodnutí DÚS posuzoval ústavnost zákona, kterým se mění durynský zemský volební zákon, který zaváděl pravidlo alternování žen a mužů na kandidátních listinách. Ústavní stížnost iniciovala politická strana Alternative für Deutschland, ve které sdělila, že zákon shledává protiústavním, jelikož porušuje

¹¹⁰ Tamtéž. 24-25 s.

¹¹¹ Dnešní stav ke dni 30. 4. 2022 je 23 % žen z CDU, zdroj: <https://www.bundestag.de/abgeordnete>.

¹¹² Deutscher Bundestag. *Frauen und Männer* [online]. Bundestag.cz, [cit. 9. listopadu 2022]. Dostupné z: https://www.bundestag.de/webarchiv/abgeordnete/biografien19/mdb_zahlen_19/frauen_maenner-529508.

¹¹³ International Institute for Democracy and Electoral Assistance. *Reserved seats* [online]. Idea.int, [cit. 9. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas/country-view/92/35>.

¹¹⁴ GEISSEL, Brigitte. Germany: successful quota rules in a gendered society. In: DAHLERUP, Drude, FREIDENVAL, Lenita. *Electoral Gender Quota Systems and Their Implementation in Europe*. Brussels: European Parliament, 2008, 62 s.

¹¹⁵ Deutscher Bundestag. *Verfassungsrechtliche Zulässigkeit von Frauenquoten* [online]. Berlin: Deutscher Bundestag, 2018. Dostupné z: <https://www.bundestag.de/resource/blob/556776/1d09f7fb98305d183bfb30ac15c1d3d7/WD-3-080-18-pdf-data.pdf>.

¹¹⁶ Rozhodnutí Ústavního soudu spolkové země Durynsko ze dne 15. 7. 2020, sp. zn. VerfGH 2/20.

princip demokracie, svrchovanost lidu, právo na rovné příležitosti, právo na svobodné, rovné volby a dále také právo politických stran na rovné příležitosti a svobodu činnosti.¹¹⁷

DÚS uvedl, že právo a svobodné a rovné volby se dotýká také „přípravných úkonů“, jako jsou kandidátní listiny a jejich vytváření. Dle DÚS kandidátní listiny představují nezbytnou podmínku pro samotné volby, a proto se týká pasivního i aktivního volebního práva a je třeba, aby voliči rozhodli o svých favoritech bez nátlaku státu.¹¹⁸ Dle názoru DÚS posuzovaný zákon nutí politické strany zavést rovné zastoupení mužů a žen na kandidátních listinách, čímž je eliminována možnost politické strany sestavit si kandidátní listinu dle svých stanov. Toto je jeden z problémů a nevýhod, které genderové kvóty zaváděné legislativně mají, jak bylo pojednáno výše. Dále dle DÚS je zákon protiústavní, jelikož porušuje čl. 21 zákona základních práv a svobod Německa. Tento článek dává právo politickým stranám zvolit své hodnoty, stanovit si politické cíle, s čímž také souvisí výběr vhodných kandidátů, kteří tyto hodnoty představují a reprezentují a v případě, kdy posuzovaný zákon diktuje, kolik žen a mužů má být na kandidátní listině, může tím být zasaženo do hodnot a celé podstaty politické strany.¹¹⁹ Jako poslední z argumentů, proč by zákon měl být prohlášen za protiústavní, uvedl soud to, že zákon nepřímo diskriminuje politické strany s výrazně vyšším zastoupením jednoho pohlaví. Zákon totiž nutí politickou stranu nominovat buď méně kandidátů, nebo nominovat méně kvalifikované kandidáty. Toto se týká také stran s limitovaným počtem členů, které nebudou schopny naplnit z důvodu genderových kvót všechna místa na kandidátní listině.¹²⁰

Do roku 2021 nebyl vydán další podobný nálezn jiným ústavním soudem některé ze spolkových zemí. Ovšem je možné, že tato situace se časem změní a i v dalších spolkových zemích bude situace genderových kvót přehodnocena. Ovšem není vyloučen ani opačný vývoj, kdy některé z dalších politických stran by genderové kvóty mohly zavést a upevnit tak jejich vliv. Německo se však profiluje spíše jako země, která je genderovým kvótám otevřena, což tvrdím i mimo jiné na základě toho, že v roce 2021 byl přijat zákon, který zajišťuje větší genderovou vyrovnanost v představenstvech

¹¹⁷ *State Constitutional Court of Thuringia Declares Act on Gender Parity in Politics Unconstitutional* [online]. Library of Congresses, [cit. 11. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2020-07-24/germany-state-constitutional-court-of-thuringia-declares-act-on-gender-parity-in-politics-unconstitutional/>.

¹¹⁸ Rozhodnutí Ústavního soudu spolkové země Durynsko ze dne 15. 7. 2020, Verf.CH 2/20, 27-28 s.

¹¹⁹ Tamtéž, 31 s.

¹²⁰ Tamtéž, 33 s.

vybraných obchodních společností¹²¹ a je zde možné spatřovat snahu zavést genderovou rovnost nejen ve veřejném sektoru, ale také v soukromém.

3.2.4. Závěr

Genderové kvóty v Německu mají dlouhý a spletitý historický vývoj. Německo je jednou ze zemí, kde se nejprve genderové kvóty setkaly s odporem nejen mužů, ale i žen z důvodu, že by ženy získávaly posty jen na základě uměle vytvořených pravidel a nikoli na základě svých skutečných schopností. I přes prvotní odpor byly kvóty postupem času zavedeny a i v dnešní době zažívají dynamický vývoj. Neustále dochází k tvorbě nové legislativy, která se kvót dotýká, a zároveň jsou v určitých oblastech odmítány, ať politickými stranami, nebo i soudní mocí. Je složité konkrétní vývoj kvót předvídat, ovšem stále jsem toho názoru, že kvóty budou v Německu získávat větší podporu.

3.3. Skandinávie – Norsko a Švédsko

Na úvod považuji za nutné zmínit, že za skandinávské země v této práci uvádím Norské království (dále jen „Norsko“) a Švédské království (dále jen „Švédsko“), jelikož ve Finské republice aktuálně genderové kvóty zavedeny nejsou.¹²² Skandinávské země jsem do této práce zařadila ze zřejmého důvodu, a to, že tyto země jsou uváděny jako zářné příklady aplikace genderových kvót a vysokého zastoupení žen v parlamentech. Je však třeba upozornit, že právě z důvodu historicky vysokého počtu zastoupení žen v parlamentech jsou tyto země dosti specifické, a proto, i když jsou skandinávské země předkládány jako hlavní příklad zavádění kvót, není zcela možné pouze převzít skandinávský model do jiné země. Je velice pravděpodobné, že by takto aplikovaný model bez jakékoli úpravy v zemi neměl úspěch. Proto považuji za nutné osvětlit pomocí krátkého historického exkursu vývoj zastoupení žen ve skandinávských zemích a popsat tak přístup těchto zemí k ženám političkám.

¹²¹ *Germany: Second Law Establishing Gender Quotas to Increase Number of Women in Company Leadership Positions Enters into Force* [online]. Library of Congress, [cit. 11. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2021-09-12/germany-second-law-establishing-gender-quotas-to-increase-number-of-women-in-company-leadership-positions-enters-into-force/>.

¹²² International Institute for Democracy and Electoral Assistance. *Gender Quotas Database* [online]. Idea.int [cit. 11. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas/country-view/105/35>.

3.3.1. Historický exkurs

Vývoj postavení žen v norském parlamentu je možné rozdělit do 4 období, a to od roku 1909, kdy ženy získaly v zemi právo volit.¹²³ Důležitým milníkem je rok 1912, kdy byl schválen zákon zaručující ženám pasivní volební právo s výjimkou některých postů (například diplomatické), což se změnilo v roce 1956, kdy novým zákonem bylo ženám přiznáno pasivní volební právo bez omezení.¹²⁴ Druhým obdobím je úsek od roku 1957, kdy sice byly ženy vnímány jako skupina, která by měla být v parlamentu zastoupena, ovšem kdy zároveň politické strany jmenovaly pouze jednu ženu z okrsku. Třetí období začíná kolem roku 1977, kdy socialistické levicové a liberální strany zavádí první genderové kvóty, což učinily vlivem rostoucích debat ohledně postavení žen v politice a s cílem zlepšit své postavení v očích voličů.¹²⁵ Tím se přesouváme do posledního období, kdy kvóty začíná zavádět v roce 1983 i Labouristická strana a po jejím vzoru i další politické strany.

V dnešní době má pět ze sedmi politických stran zavedeny volební kvóty pro ženy. Je třeba zmínit fakt, že v roce 1977, kdy kvóty byly zavedeny prvními politickými stranami, již v parlamentu bylo 37 žen.¹²⁶ Je jisté, že od té doby čísla jen narůstají, zatím nejvyšší číslo bylo dosaženo v roce 2021, ve kterém bylo zvoleno 76 poslankyň.¹²⁷ Tyto statistiky zde uvádím z důvodu, který byl naznačen výše – je jasné, že vysoké zastoupení žen v parlamentu bude nejčastěji přisuzováno kvótám, ovšem není tomu tak vždy ve všech zemích. Jak v Norsku, tak ve Švédsku byly kvóty zavedeny až po vstupu žen do těchto politických stran a v době jejich poměrně vysoké účasti v politice;¹²⁸ před zavedením kvót ženy reprezentovaly přes 23 % norského parlamentu.¹²⁹ Je jisté, že největší skok

¹²³ International Institute for Democracy and Electoral Assistance. *The Implementation of Quotas: European Experiences* [online]. Stockholm: Publications Office International IDEA, 2005. Dostupné z: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/implementation-of-quotas-european-experiences.pdf>. 59 s.

¹²⁴ HEFFERMEHL, Karin Bruzelius. *The Status of Women in Norway. The American Journal of Comparative Law* [online]. Oxford: Oxford University Press, 1972. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/839034>, 631 s.

¹²⁵ International Institute for Democracy and Electoral Assistance. *The Implementation of Quotas: European Experiences* [online]. Stockholm: Publications Office International IDEA, 2005. Dostupné z: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/implementation-of-quotas-european-experiences.pdf>. 59 s.

¹²⁶ IPU Parline. *Norway. Parliament* [online]. Data.ipu.cz, [cit. 14. srpna 2022]. Dostupné z: https://data.ipu.org/content/norway?chamber_id=13477.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ International Institute for Democracy and Electoral Assistance. *The Implementation of Quotas: European Experiences* [online]. Stockholm: Publications Office International IDEA, 2005. Dostupné z: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/implementation-of-quotas-european-experiences.pdf>. 64 s.

¹²⁹ IPU Parline. *Norway. Parliament* [online]. Data.ipu.org, [cit. 12. září 2022]. Dostupné z: https://data.ipu.org/content/norway?chamber_id=13477.

v procentním zastoupení žen v norském parlamentu je právě ve volebním období, kdy genderové kvóty byly zavedeny.¹³⁰

Pokud jde o Švédsko, i zde lze spatřovat historicky vyšší zastoupení žen oproti jiným evropským zemím, a to i v dobách, kdy kvóty nebyly zavedeny. Švédský parlament ve své podobě, v jaké je dnes, funguje od roku 1971; tehdy zaznamenává 14% zastoupení žen.¹³¹ V roce 1994 byla překročena 40% hranice žen v parlamentu s tím, že zastoupení pod tuto hranici do roku 2021 nekleslo a nejvyšší zastoupení žen bylo dosaženo v roce 2014, kdy v zákonodárném sboru bylo 45,2 % žen.¹³² Ve Švédsku byly kvóty zaváděny postupně, a ne vždy cílily primárně na genderově vyrovnané kandidátní listiny. Zprvu bylo cílem dosáhnout vyrovnaného počtu ve vnitřních stranických orgánech a až následně na kandidátních listinách. První stranou, která zavedla opatření k vyrovnanému genderovému zastoupení, nikoli však kvóty, byla Liberální strana, a to v roce 1972. Díky kvótám mělo být ve vnitřních orgánech alespoň 40 % každého pohlaví a pár let po tomto kroku byl zaveden zip-systém pro tvoření kandidátních listin.¹³³ První stranou, která kvóty zavedla, byla Strana zelených. Ovšem vedení politických stran vnímalo tato opatření jako zásah do rovnosti příležitostí a do svrchovanosti volebních okrsků při vytváření kandidátních listin. Jedním z klíčových momentů přispívajícím k zavedení kvót byla formulace hnutí „Support Stockings“ v roce 1991. Toto hnutí mělo za cíl prosadit více žen do politiky a konkrétně na kandidátní listiny. Strategie, kterou pro dosažení tohoto cíle zvolilo, byla velice nekompromisní, a to taková, že v případě, kdy by na kandidátních listinách nebylo nominováno dostatečně velké číslo žen, byla by vytvořena nová politická strana - „ženská strana“. Tato taktika se ukázala jako účinná a politické strany se zalekly možnosti, že by přišly o své voličky.¹³⁴ Šance, že by většina žen volila právě „ženskou stranu“, byla vysoká a ostatní politické strany by utrpěly značné ztráty v počtech svých voličů. I to poukazuje na důvod, proč cesty k zavádění kvót jsou a musí být v každé zemi individuální. Chování voličů a jejich přístup ke genderovým kvótám

¹³⁰ *Share of Women in The Norwegian Parliament from 1945 to 2021* [online]. Statista.com, [cit. 11. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/741351/share-of-women-in-the-norwegian-parliament/>.

¹³¹ FREIDENVALL, Lenita. *Fact Sheet on Sweden* [online]. Florence, 2014. Dostupné z: <https://blogs.eui.eu/genderquotas/wp-content/uploads/sites/24/2015/03/Executive-summary-Sweden-Freidenvall1.pdf>, 1 s.

¹³² *Share of Female Candidates in the Parliamentary Elections in Sweden from 1991 to 2022* [online]. Statista.com, [cit. 11. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/1085679/share-of-female-nominated-candidates-in-the-parliamentary-elections-in-sweden/>.

¹³³ FREIDENVALL, Lenita. *Fact Sheet on Sweden* [online]. Florence, 2014. Dostupné z: <https://blogs.eui.eu/genderquotas/wp-content/uploads/sites/24/2015/03/Executive-summary-Sweden-Freidenvall1.pdf>, 4 s.

¹³⁴ Tamtéž, 7 s.

jsou v každé zemi naprosto odlišné, a proto nelze jen převzít model nebo opatření z jedné země a aplikovat je na další zemi bez úprav.

3.3.2. Zakotvení rovnosti v ústavě

V ústavě Norska je stanoveno, že volit a být voleni do parlamentu mohou ženy a muži, kteří dosáhli věku 18 let. Norská ústava je však v mnoha ohledech velice odlišná od ústav jiných evropských států. Na svou dobu, kdy byla norská ústava tvořena, kladla velký důraz na rovnost, ovšem tato úprava již dnes není dostatečná. V průběhu 20. století bylo třeba legálně ustanovit rovnost mezi mužem a ženou. V roce 1913 bylo v Norsku stanoveno volební právo ženám a došlo tak k velkému kroku ke zrovnoprávnění žen a mužů.¹³⁵ Většina pravidel regulujících rovnost mezi ženami a muži však není stanovena v ústavě, ale v řadě konkrétních zákonů. K těmto zákonům se řadí zákon o genderové rovnosti z roku 1978 nebo antidiskriminační zákon z roku 2005.¹³⁶ Norsko je zemí, která se v úpravě rovnosti velice odlišuje od ostatních zkoumaných zemí, a to proto, že genderová rovnost vychází sice z ústavou zakotvených principů, ovšem je upravena zákony, na které ústava odkazuje.

V Ústavě Švédska se nachází mnoho ustanovení vztahujících se k rovnosti žen a jejich práv, včetně práva být voleny.

V kapitole 1 odst. 2 je uvedena povinnost veřejným institucím podporovat všechny osoby pro dosažení jejich rovné účasti a postavení ve společnosti a jsou vyzývány k ochraně občanů proti diskriminaci. Dále se Ústava k rovnosti pohlaví vyjadřuje v kapitole 2 odst. 13: *„Žádný zákon nebo jiné ustanovení nemůže stanovovat něčí nepříznivé jednání na základě pohlaví, ledaže ustanovení představuje snahu zlepšit rovnost mezi muži a ženami (...).“* Na základě výše uvedeného lze vyvodit, že z pohledu ústavy nejsou žádná omezení, která by zabraňovala zavedení kvót pro některé z pohlaví jak ve volených orgánech, tak v soukromém sektoru.

¹³⁵ NOSS, Cecilie Ostensen a kol. *Gender Equality in Norway* [online]. Strasbourg: Council of Europe, 2006. Dostupné z: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-JU\(2006\)028-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-JU(2006)028-e), 2 s.

¹³⁶ Tamtéž. 3 s.

3.3.3. Dnešní pohled na kvóty

Ještě předtím, než se budu věnovat přístupu Norska ke kvótám, ráda bych uvedla proces výběru kandidátů, který je pro tuto problematiku zásadní. V Norsku funguje specializovaný systém výběru kandidátů na kandidátní listiny, pro což jsou vytvořeny speciální komise. Tento proces výběru kandidátů je decentralizovaný a lídři stran vybírají jednotlivé kandidáty pro každý kraj zvlášť podle toho, jak se projevují ve straně a také jak jsou vnímáni na místě, kde by kandidovali. Hlavním z cílů těchto výběrových komisí je zajistit, aby skupiny, které strana považuje za reprezentující, byly na kandidátní listině. S tím souvisí také umístování kandidátek na listiny, jelikož v dnešní době jsou ženy skupinou, jejíž zastoupení je nenahraditelné a která si zaslouží plné zastoupení.¹³⁷ Tím je zajištěno, že každá z potencionálně nedostatečně zastoupených skupin má na kandidátní listině svého představitele. Norsko vnímám jako zemi, která vystupuje z modelu ostatních zemí, ve kterých zavedení kvót znamenalo zvýšení žen v parlamentu. Jak bylo zmíněno výše, historicky měl norský parlament celkem vysoký počet žen, aniž by byly zavedeny kvóty. Vysoké zastoupení žen proto nemá hlavní příčinu v zavedení kvót, ale spíše v nominačním systému garantovaném zákonem z roku 1921, který je účinný dodnes, a dále společenským postojem Norů k zachování a udržování genderové rovnosti. Tvrdím to i na základě, že první genderové kvóty byly zavedeny politickou stranou v momentě, kdy strana měla 33% zastoupení žen v parlamentu. Ženy v Norsku nebyly nuceny „vyhrožovat“ alternativou založení vlastní ženské politické strany, jako tomu bylo například ve Švédsku, ale zůstaly v původních politických stranách, ve kterých jim byla dána možnost získat rovné postavení.¹³⁸ Přikláním se proto k tvrzení, že zavedení kvót v Norsku bylo krokem k větší genderové rovnosti, ovšem nebyl to krok nejdůležitější.¹³⁹ Na tomto místě bych proto ráda uvedla, že Norský přístup je důvodem, pro který jsem podrobila kritice svůj názor na vztah rovnosti a kvót. Jsem toho názoru, že poměry mužů a žen v parlamentech, ale i jiných institucích jsou odrazem míry zajištění rovnosti a že kvótami je v každé zemi zajišťována větší rovnost mezi ženami a muži. Zde se však vyskytuje otázka, zda kvóty opravdu jsou oním prostředkem k zajištění rovnosti, když v případě Norska lze rovnosti dosáhnout i jiným způsobem? Po učiněné rešerši literatury

¹³⁷ International Institute for Democracy and Electoral Assistance. *The Implementatiton of Quotas: European Experiences* [online]. Idea.int, [cit. 11. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/implementation-of-quotas-european-experiences.pdf>, 65 s.

¹³⁸ Tamtéž, 69 s.

¹³⁹ Tamtéž.

k tomuto úkazu docházím však k závěru, že Norsko je jednou z výjimek, kde společnost již před zavedením kvót byla nastavena pro genderovou rovnost a zavedení kvót mělo tuto rovnost jen podpořit a zajistit její stálost. V důsledku takového společenského nastavení v Norsku stačila i jiná, měkčí opatření k zajištění rovnosti, jako například výše popsany způsob sestavování kandidátních listin, jenž funguje od roku 1921. Proto tvrdím, že ne vždy jsou kvóty hlavním a klíčovým faktorem podporujícím rovnost a že se mohou vyskytnout případy, ve kterých kvót není třeba.

V dnešní době jsou v Norsku zavedeny dobrovolné kvóty politických stran. V roce 2021 jsou v parlamentu 4 politické strany z 10, které mají zavedeny kvóty.¹⁴⁰ V dnešním norském parlamentu je 46,6 %¹⁴¹ žen, což je velice vyrovnaný parlament, a to i přes to, že genderové kvóty mají zavedeny jen 4 z 10 politických stran.

Ve Švédsku jsou, obecně řečeno, zavedeny dobrovolné kvóty politických stran. Zde považuji za nutné zmínit fakt, že pro případ Švédska je třeba upřesnit, jaké formy tyto dobrovolné kvóty mají. Jsou zde dvě, a to měkká opatření (kvóty), jako jsou doporučení, a dále kvóty, které byly zavedeny politickými stranami a na základě nich tvoří vedení strany kandidátní listiny.¹⁴² Každá strana využívá jinou formu kvót, ovšem to nemá praktický dopad, jelikož většina z nich nominuje rovný počet žen a mužů na kandidátní listiny,¹⁴³ a to bez ohledu na to, jakou formu kvót ta konkrétní politická strana přijala. Co se týče složení parlamentu, od posledních voleb je parlament tvořen 46,1 %¹⁴⁴ žen a stejně jako v Norsku 4 politické strany zavedly kvóty. Polovina politických stran ve švédském parlamentu tedy má zavedeny kvóty.¹⁴⁵

¹⁴⁰ International Institute for Democracy and Electoral Assistance. *Gender Quotas Database* [online]. Idea.int, [cit. 11. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas/country-view/228/35>.

¹⁴¹ *Share of Women in the Norwegian Parliament from 1945 to 2021* [online]. Statista.com, [cit. 11. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/741351/share-of-women-in-the-norwegian-parliament/>.

¹⁴² FREIDENVALL, Lenita. *Fact sheet on Sweden* [online]. Florence, 2014. Dostupné z: <https://blogs.eui.eu/genderquotas/wp-content/uploads/sites/24/2015/03/Executive-summary-Sweden-Freidenvall1.pdf>, str. 4.

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ *Share of women in the Parliament of Sweden from 1991 to 2022* [online]. Statista.com, [cit. 11. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/1085686/share-of-female-selected-candidates-in-the-parliamentary-elections-in-sweden/>.

¹⁴⁵ *Members and Parties* [online]. Riksdagen.se, 4. října 2022, [cit. 11. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.riksdagen.se/en/members-and-parties/>.

3.3.4. Závěr

Švédsko i Norsko jsou země, které udávají příklad dalším státům při zavádění kvót a jejich aplikaci. Kvóty mají v obou zemích poměrně dlouhou tradici. Je však nutné podívat se na historický přístup žen do parlamentu, jelikož poté lze zjistit, že jejich zastoupení většinou přesahovalo evropský standard, a to i bez kvót. Je samozřejmé, že kvóty počty žen zvýšily, ovšem vysoké počty žen v takových pozicích mohou plynout také z jiného sociálního vnímání potřeby vyrovnanosti. Pokud bych měla zodpovědět otázku, jaký bude další osud kvót v těchto zemích, odpověděla bych, že je možné v souvislosti s historickým vývojem i dnešním stavem tvrdit, že kvóty již nejsou třeba v dalších politických stranách zavádět,¹⁴⁶ jelikož genderová rovnost je jedním z definujících znaků severských parlamentů.

¹⁴⁶ *Share of Woman in the Norwegian Parliament* [online]. Statista.com [cit. 11. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/741351/share-of-women-in-the-norwegian-parliament/>.

Závěr

Pro tuto práci jsem si stanovila hypotézu, dle které jsou kvóty legitimním a ústavním prostředkem k zajištění genderové rovnosti v parlamentech. V souvislosti s touto hypotézou jsem představila výzkumné otázky. A to, zda jsou genderové kvóty v souladu s Ústavou a jaké genderové kvóty ve vybraných zemích existují (zda vůbec)?

V práci jsem zvažovala, zda kvóty podporují spíše rovnost formální či materiální. Jak bylo několikrát v práci upozorněno, není možné nalézt jeden názor, se kterým by se ztotožňovali všichni. Vždy na tuto problematiku bude existovat více pohledů a nebude možno je označit za čistě chybné, nebo správné. Rovnost formální je zaměřena na srovnatelné jedince, nepočítá s rozdílným postavením zkoumaných subjektů majícím původ například v jejich sociálním zázemí. Naopak rovnost materiální je založena na zkoumání dopadu zavedených pravidel pro různé skupiny subjektů a zohledňuje jejich individuální situaci. Došla jsem k závěru, že aplikací kvót může dojít k narušení rovnosti formální (protože ta se neohlíží na reálné dopady užitých pozitivních opatření), ovšem k podpoře rovnosti materiální. V případě zavedení kvót sice dochází k odlišnému jednání s různými subjekty ve srovnatelné situaci, ale v tomto případě existují objektivní a rozumné důvody k odlišnému zacházení, a to je zlepšený a snadnější přístup žen do politiky, zlepšení jejich postavení v politice a snaha o vyrovnanější parlament. Ústavní soud v jednom ze svých nálezů judikoval, že v reálném životě se vyskytnou případy, kdy je třeba pohlížet na konkrétní situace optikou faktické rovnosti a případně i zavést opatření, která formální rovnost narušují, ale zavádí faktickou rovnost. Cílem kvót je podporovat větší genderovou vyrovnanost v parlamentu a jejich aplikací dochází k zajištění větší faktické rovnosti, což je dle optiky materiální rovnosti v pořádku. Proto tvrdím, že kvóty podporují dosažení rovnosti materiální.

Kvóty vnímám jako pozitivní opatření, které je zaváděno v návaznosti na znevýhodněné postavení ženských kandidátek při jejich vstupu do politiky, případně jejich umístění na kandidátní listiny. V návaznosti na to jsem v práci musela zodpovědět otázku, zda kvóty vnímám jako opatření podporující rovnost příležitostí, nebo výsledků. Ani na toto neexistuje jediná správná odpověď a lze obě tvrzení podložit validními argumenty. Dle mého názoru jsou kvóty především opatřeními podporujícími rovnost příležitostí. Je však nutné zdůraznit, že takto vnímám pouze kvóty dobrovolné a kvóty zaváděné legislativně. U kvót ve formě rezervovaných míst jde, dle mého názoru, o snahu dosáhnout rovnosti

výsledků. Ženám je třeba dát možnost a šanci prosadit se do politické soutěže, čehož lze pomocí kvót dosáhnout. Tím, že se ženám „pomůže“ prosadit na kandidátní listiny, jim bude dána příležitost ucházet se o post v zákonodárném sboru a voliči si je zvolí na základě jejich schopností a svého přesvědčení. V práci jsem brala v potaz i to, že kvóty nejsou jediným prostředkem pro zvýšení počtu žen v parlamentu. Toto jsem demonstrovala na příkladu České republiky, kde kvóty zavedeny nejsou (až na výjimku jedné politické strany) a existují zde jiná, mírnější opatření. Ta však, jak se jeví, nejsou dostatečně efektivní a dle nich by bylo dosaženo rovnoměrného zastoupení až za 50 let.

Jelikož jedna z výzkumných otázek směřovala také k ústavnosti a legitimitě kvót, v práci jsem dobrovolné kvóty politických stran a legislativní kvóty podrobila testu proporcionality. Na základě judikovaného postupu Ústavním soudem jsem dospěla u obou druhů kvót k tomu, že genderové kvóty jsou ústavním a legitimním prostředkem k zajištění rovnosti. U kvót dobrovolných se jedná o svobodné rozhodnutí politické strany kvóty zavést. U legislativních kvót se jedná o trochu složitější situaci, jelikož zde „omezení“ přichází shora a je mocensky vynucováno. U takto zaváděných kvót by bylo možno shledat, že narušují politickou soutěž a svobodu politických stran. Na základě testu proporcionality tvrdím, že ne vždy bude dostačující zavést kvóty dobrovolné, a proto i v určitých případech bude potřebné zavést kvóty striktnější. Legislativně zavedené kvóty by mohly sice zasáhnout do práv politických stran, zákonem by však byl sledován legitimní cíl, a to naplnění zakotveného základního práva na rovnost mezi lidmi bez ohledu na pohlaví.

Zde považuji za důležité shrnout, že genderové rovnosti bude, dle mého názoru, dosaženo ne okamžikem, kdy v zemi bude ať již dobrovolně, nebo legislativně zavedeno velké množství opatření podporujících genderovou rovnost, ale v okamžiku, kdy dojde k alespoň částečně vyrovnanému zastoupení obou pohlaví. A jak jsem uvedla na příkladu Norska, existují v praxi případy, kdy pozitivních opatření k dosažení genderové rovnosti nebude třeba vůbec, čímž chci naznačit, že počet zavedených opatření neodráží skutečnou míru genderové rovnosti.

Jelikož se názor na kvóty a jejich aplikace ve státech liší, považovala jsem v práci za důležité uvést a prozkoumat stav aplikace kvót v určitých evropských zemích. Spektrum států je v práci poměrně pestré, jsou v ní zahrnuty státy jak takové, ve kterých kvóty nejsou zavedeny téměř vůbec (Česká republika), přes státy, které sice kvóty zavedeny mají, ale kde se zároveň objevují názory vyhraněné proti kvótám (Spolková republika Německo), po

státy, které mají kvóty zavedeny a jsou předními státy v genderové vyrovnanosti parlamentu (Švédsko a Norsko). Tím dospívám k odpovědi na druhou z mých výzkumných otázek a uzavírám, že ve vybraných evropských zemích genderové kvóty zavedeny jsou, i když v České republice jde pouze o případ jedné politické strany. Ve vybraných státech převládají dobrovolné kvóty politických stran, i přes to, že je v zemích četné množství zákonů, které napomáhají genderově vyváženým kandidátním listinám, ovšem kvóty jako takové nezavádí. Při sledování problematiky v jednotlivých zemích jsem narazila na mnoho odlišných názorů na kvóty, ať již judikované soudy, případně řečené politickými stranami nebo jednotlivými politiky. Docházím však k závěru, že důležité je studovat nejen právní řád a ústavní pořádek jednotlivých zemí, ale zároveň historický kontext zavádění genderových kvót a zároveň pohledy jednotlivých občanů na genderovou vyrovnanost, tedy přihlížet i k sociálnímu aspektu. Tyto faktory totiž zásadně determinují aplikaci a účinnost kvót v zemích.

Abych dostála cíle své práce, ráda bych zodpověděla i první výzkumnou otázku. Jsem toho názoru, že dobrovolné a legislativní genderové kvóty jsou ústavními prostředky k zajištění rovnosti pohlaví v parlamentech. Přiznávám, že sice jde o „uměle“ vytvořené pravidlo, ovšem tvrdím, že pokud kvóty pomohou nedostatečně zastoupeným skupinám získat příležitost k tomu, aby se ucházely v politické soutěži o post, což kvóty dobrovolné a legislativní dělají, tedy, že kvótami nebude již determinován samotný výsledek voleb, nelze kvóty označovat za protiústavní a diskriminující. Věřím, že téma genderových kvót je čím dál více diskutované napříč politickými stranami, ale i politicky neangažovanými jednotlivci a že se bude nadále dynamicky vyvíjet. Na toto téma však budou existovat rozdílné názory, které budou nejčastěji pramenit z odlišného vnímání rovnosti. Ovšem tím se problematika genderových kvót neodlišuje od jiných diskutovaných politických témat, a bude proto zajímavé pozorovat jejich další vývoj.

Seznam literatury

Tištěné zdroje

- AHRENS, Petra a kol. *Gender Equality in Politics. Implementing Party Quotas in Germany and Austria*. Heidelberg: Springer, 2020, 136 s.
- BAŇOUC, Hynek. Vybrané ústavní garance práva na spravedlivý proces. In: WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, 714 s.
- BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, 608 s.
- BARTOŇ, Michal. Svoboda, rovnost, důstojnost. Charakteristika základních práv. In: HUSSEINI, Faisal, a kol. *Listina základních práv a svobod*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. 1451 s.
- BJARNEGÅRD, Elin, ZETTBERG, Pär. *Political Parties and Gender Quota Implementation: The Role of Bureaucratized Candidate Selection Procedures*. New York: City University of New York, 2016,
- BOBEK, Michal a kol. *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Mezinárodní politologický ústav MU, 2009, 983 s.
- BOBEK, Michal a kol. *Rovnost a diskriminace*. Praha: C.H. Beck, 2007. Beckova edice ABC. 480 s.
- BOUČKOVÁ, Pavla a kol. *Antidiskriminační zákon*. Praha: C. H. Beck, 2016, 405 s.
- DWORKIN, Ronald. *Sovereign Virtue. The Theory and Practice of Equality*. Cambridge: Harvard University Press. 2000. 528 s.
- FIALOVÁ, Eva a kol. *Neviditelný problém: rovnost a diskriminace v praxi* [online]. Invenio.nusl.cz, 2010 [cit. 26. 10. 2022]. Dostupné na: https://invenio.nusl.cz/record/392793/files/nusl-392793_1.pdf, 68 s.
- FREDMAN, Sandra. *Antidiskriminační právo*. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2007. 209 s.

GEISSEL, Brigitte. Germany: successful quota rules in a gendered society. In: DAHLERUP, Drude, FREIDENVALL, Lenita. *Electoral Gender Quota Systems and Their Implementation in Europe*. Brussels: European Parliament, 2008

DAHLERUP, Drude, FREIDENVALL, Lenita. Gender Quotas in Politics. In: WILLIAMS, Susan Hoffman. a kol. *Constituting Equality – Gender Equality and Comparative Constitutional Law*. New York: Cambridge University Press, 2009, 362 s.

HAVELKOVÁ, Barbara. Feminismus, gender a právo. In: ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina a kol. *Mužské právo: jsou právní pravidla neutrální?*. Praha: Wolters Kluwer, 2020, 1076 s.

MCCRUDDEN, Christopher. Comparative Taxonomy of Positive Action and Affirmative Action Policies. In: SCHULZE, Reiner. *Non-Discrimination in European Private Law*. Tübingen: Mohr Siebeck. 2011, 268 s.

SEKYRKOVÁ, Milada. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. Praha: Karolinum, 2016.

SKÁLOVÁ, Helena a kol. *Neviditelný problém: rovnost a diskriminace v praxi*. Praha: Gender Studies, 2010, ISBN: 978-80-86520-30-8. 68 s.

SCHIEK, Dagmar, KOTEVSKA, Biljana. Article 23. In: PEERS, Steve a kol. *The EU Charter of Fundamental Rights: A Commentary. Bloomsbury Publishing, Commentary*. London: Bloomsbury Publishing, 2014, 658 s.

VIKARSKÁ, Zuzana. Výběrová řízení v univerzitním prostředí: Lze zvýhodňovat méně zastoupené pohlaví? In: ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina a kol. *Mužské právo: jsou právní pravidla neutrální?*. Praha: Wolters Kluwer. 2020. 1031 s.

WILLIAMS, Susan Hoffman. Equality, Representation, and Challenge to Hierarchy: Justifying Electoral Quotas for Women. In: WILLIAMS, Susan Hoffman. *Constituting equality: gender equality and comparative constitutional law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. 382 s.

Internetové zdroje

CLAYTON, Amanda. *How Do Electoral Gender Quotas Affect Policy?* [online]. Nashville: Annual Review of Political Science. 2021. Dostupné z: <https://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev-polisci-041719-102019>, 17 s.

DAHLERUP, Drude, FREIDENVALL, Lenita. *Quotas as a ‚Fast Track‘ to Equal Representation of Women: Why Scandinavia is No Longer the Model* [online]. Stockholm: International Feminist Journal of Politics, 2005. Dostupné z: [10.1080/1461674042000324673](https://doi.org/10.1080/1461674042000324673), 22 s.

European Parliament. *Electoral Gender Quotas and Their Implemenatiton in Europe* [online]. Brussels: Publication Office of the European Union, 2013. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/493011/IPOL-FEMM_NT\(2013\)493011_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/493011/IPOL-FEMM_NT(2013)493011_EN.pdf), 166 s.

FREIDENVALL, Lenita. *Fact Sheet on Sweden* [online]. Florence, 2014. Dostupné z: <https://blogs.eui.eu/genderquotas/wp-content/uploads/sites/24/2015/03/Executive-summary-Sweden-Freidenvall1.pdf>, 8 s.

GEISSEL, Brigitte. *Case study: Germany: Successfull quota rules in a gender society* [online]. Brusel: Publication Office of European Union, 2011. Dostupné na: https://www.ndi.org/sites/default/files/Electoral%20Gender%20Quota%20Systems%20and%20Implem_Europe.pdf, 166 s.

HEFFERMEHL, Karin Bruzelius. *The Status of Women in Norway. The American Journal of Comparative Law* [online]. Oxford: Oxford University Press, 1972. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/839034>, 646 s.

International Institute for Democracy and Electoral Assistance. *The Implementation of Quotas: European Experiences* [online]. Stockholm: Publications Office International IDEA, 2005. Dostupné z: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/implementation-of-quotas-european-experiences.pdf>, 164 s.

KROOK, Mona Lena a kol. *Gender Quotas and Models of Political Citizenship* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. Dostupné z: https://mlkrook.org/pdf/cls_bjps_09.pdf, 22 s.

ŠPRINCOVÁ, Veronika, MOTTLOVÁ, Markéta. *Kvóty a další opatření pro vyšší zastoupení žen v politice* [online]. Praha: Úřad vlády ČR, 2015. Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/kvoty-a-dalsi-opatreni_forum.pdf, 30 s.

Úřad vlády České republiky. *Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021-2030* [online]. Praha: Úřad vlády ČR, 2021. Dostupné z: https://www.mmr.cz/getmedia/ecfe99e3-b899-43a1-9ea5-5b1d453c1606/Strategie_rovnosti_zen_a_mužu_2021-2030.pdf.aspx, 116 s.

VERGE, Tania, ESPÍRITO-SANTO, Ana. *Interactions between Party and Legislative Quotas: Candidate Selection and Quota Compliance in Portugal and Spain. Government and Opposition* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2016. Dostupné z: [10.1017/gov.2016.9](https://doi.org/10.1017/gov.2016.9), 23 s.

Webové stránky

ACE Electoral Knowledge Network. *Advantages and Disadvantages of Legislated Quotas for Women's Representation* [online]. Aceproject.org, [cit. 7. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://aceproject.org/ace-en/topics/pc/pca/pca03/pca03a/pca03a1>.

ACE Electoral Knowledge Network. *Funding and campaign support for women candidates* [online]. Aceproject.org [cit. 5. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://aceproject.org/ace-en/topics/ge/ge3/g33>.

ACE Electoral Knowledge Network. *Legislated reserved seats* [online]. Aceproject.org, [cit. 7. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://aceproject.org/ace-en/topics/ge/ge2/ge22/gender-quotas-in-elections/legislated-reserved-seats>.

Český statistický úřad. *Volby do Senátu Parlamentu České republiky* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2020. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/142141209/3000022107.pdf/64e2a824-15dd-4f17-a11e-0437068351a6?version=1.3>.

Deutscher Bundestag. *Frauen und Männer* [online]. Bundestag.cz, [cit. 9. listopadu 2022]. Dostupné z: https://www.bundestag.de/webarchiv/abgeordnete/biografien19/mdb_zahlen_19/frauen_maenner-529508.

Deutscher Bundestag. *Verfassungsrechtliche Zulässigkeit von Frauenquoten* [online]. Berlin: Deutscher Bundestag, 2018. Dostupné z: <https://www.bundestag.de/resource/blob/556776/1d09f7fb98305d183bfb30ac15c1d3d7/WD-3-080-18-pdf-data.pdf>.

European Institute for Gender Equality. *Gender Equality Index* [online]. Eige.europa.eu, [cit. 7. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2015/CZ>.

Fórum 50 %. Vývoj zastoupení žen mezi nominovanými a zvolenými do Poslanecké sněmovny PČR [online]. Padesatprocent.cz, [cit. 7. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/statistiky/zastoupeni-zen-a-muzu-v-politice/poslanecka-snemovna>.

International Institute for Democracy and Electoral Assistance. *Country data – Czech Republic* [online]. Idea.int, [cit. 7. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas/country-view/91/35>.

International Institute for Democracy and Electoral Assistance. *Gender Quotas Database* [online]. Idea.int, [cit. 6. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas/quotas>.

International Institute for Democracy and Electoral Assistance. *Gender Quotas Database* [online]. Idea.int [cit. 11. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas/country-view/105/35>.

International Institute for Democracy and Electoral Assistance. *Legislated Candidate Quotas* [online]. Idea.int, [cit. 7. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas/legislative-overview>.

International Institute for Democracy and Electoral Assistance. *Reserved seats* [online]. Idea.int, [cit. 9. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas/country-view/92/35>.

IPU Parline. *Norway. Parliament* [online]. Data.ipu.cz, [cit. 14. srpna 2022]. Dostupné z: https://data.ipu.org/content/norway?chamber_id=13477.

Members and Parties [online]. Riksdagen.se, 4. října 2022, [cit. 11. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.riksdagen.se/en/members-and-parties/>.

NOSS, Cecilie Ostensen a kol. *Gender Equality in Norway* [online]. Strasbourg: Council of Europe, 2006. Dostupné z: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf=CDL-JU\(2006\)028-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf=CDL-JU(2006)028-e).

Share of Female Candidates in the Parliamentary Elections in Sweden from 1991 to 2022 [online]. Statista.com, [cit. 11. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/1085679/share-of-female-nominated-candidates-in-the-parliamentary-elections-in-sweden/>.

Články

Germany: Second Law Establishing Gender Quotas to Increase Number of Women in Company Leadership Positions Enters into Force [online]. Library of Congress, [cit. 11. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2021-09-12/germany-second-law-establishing-gender-quotas-to-increase-number-of-women-in-company-leadership-positions-enters-into-force/>.

Irozhlas. Nové stanovy ČSSD ruší kvóty i ústřední výkonný výbor. Strana si je odsouhlasila na sjezdu v Hradci [online]. Irozhlas.cz, 1. března 2019 [cit. 13. července 2022]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/cssd-sjezd-kvoty-zeny-kandidatka-zmena-stanov_1903011641_kro.

KUBCOVÁ, Kristina Marie. *V nové sněmovně zasedne čtvrtina žen, nejvíc v novodobých dějinách* [online]. Ct24.ceskatelevize.cz, 10. října 2022 [cit. 7. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3383620-v-nove-snemovne-zasedne-ctvrtina-zen-nejvic-v-novodobych-dejinach>.

POSPÍŠIL, Vojtěch. *Vývoj normativní úpravy práva na rovné zacházení na území České republiky ve 20. století – I. část*. [online]. Právníprostor.cz, 10. 4. 2018 [cit. 29. září 2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/vyvoj-normativni-upravy-prava-na-rovne-zachazeni-na-uzemi-ceske-republiky-ve-20-stoleti-cast-i>.

State Constitutional Court of Thuringia Declares Act on Gender Parity in Politics Unconstitutional [online]. Library of Congress, [cit. 11. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2020-07-24/germany-state-constitutional-court-of-thuringia-declares-act-on-gender-parity-in-politics-unconstitutional/>.

STUHLÍKOVÁ, Lucie, MACHOVÁ, Martina. *Ženy vpřed. ČSSD schválila kvóty pro kandidáty* [online]. Zpravy.aktualne.cz, 14. 3. 2015 [cit. 16. srpna 2022]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/zeny-vpred-cssd-schvalila-kvoty-pro-kandidatky/r~592f89aeca3911e4a4c00025900fea04/>.

ŠEBESTÍK, Ondřej. *Pro koho jsou kvóty? Ve Finsku pro muže, u nás pro ženy. Zelení vsadili na dvoupředsednictví* [online]. Wave.rozhlas.cz, 5. února 2020 [cit. 12. července 2022]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/pro-koho-jsou-kvoty-ve-finsku-pro-muze-u-nas-pro-zeny-zeleni-vsadili-na-8144845>.

Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 8. 10. 1992, sp. zn. Pl. ÚS 22/92.

Nález Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94.
Nález Ústavního soudu ze dne 5. 11. 1996, sp. zn. Pl. ÚS 6/96.
Nález Ústavního soudu ze dne 21.01.2003 sp. zn. Pl. ÚS 15/02.
Nález Ústavního soudu ze dne 19. října 2004, sp. zn. II. ÚS 540/02.
Nález Ústavního soudu ze dne 28. 3. 2006, sp. zn. ÚS 42/03.
Rozhodnutí Evropského soudního dvora ze dne 28. března 2000, *Georg Badeck a další*, C-158/97, I-01875.
Rozhodnutí Ústavního soudu spolkové země Durynsko ze dne 15. 7. 2020, sp. zn. VerfGH 2/20.

Zákony a jiné právní předpisy

Ústavní zákon 121/1920 Sb. Ústava Československé republiky.
Ústavní zákon 100/1960 Sb. Ústava Československé socialistické republiky.
Ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.
Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.
Ústava Spolkové republiky Německo, dostupné z: <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>.
Ústava Švédského království, dostupné z: <https://www.riksdagen.se/globalassets/07.-dokument--lagar/the-constitution-of-sweden-160628.pdf>.
Ústava Norského království, dostupné z: https://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2016/02/Norwegia_ang_010115.pdf.
Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 62/1987 Sb., o Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen.
Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon).

Anotace/Annotation

Rovnost osob je jedním ze základních práv, na kterém je založen moderní, demokratický stát. Je možné ji posuzovat z mnoha hledisek a v této práci je rovnost zkoumána z pohledu rovnosti pohlaví v zákonodárných sborech. Cílem této diplomové práce bylo zjistit, zda jsou genderové kvóty ústavním prostředkem k dosažení rovnosti mezi ženami a muži. Práce seznamuje se základním dělením rovnosti, představuje vzájemné rozdíly mezi jednotlivými typy rovnosti a posuzuje, zda a jakého druhu rovnosti je v důsledku užití kvót dosahováno. Pro praktický přínos této práce je uváděna nejen právní úprava a judikatura ve vztahu ke kvótám, ale i jejich sociální vnímání ve vybraných evropských zemích.

Equality of persons is one of the fundamental rights on which a modern, democratic state is based. It can be considered from many perspectives and in this thesis equality is examined from the perspective of gender equality in legislative assemblies. The aim of this thesis was to determine whether gender quotas are a constitutional means of achieving equality between women and men. The thesis introduces the basic division of equality, presents the differences between the various types of equality and assesses whether and what kind of equality is achieved as a result of the use of quotas. For the practical contribution of this work, not only the legislation and case law in relation to quotas are presented, but also their social perception in selected European countries.

Klíčová slova/Key words

princip rovnosti, rovnost materiální, rovnost formální, genderové kvóty, dobrovolné kvóty, legislativní kvóty, genderové kvóty v České republice, genderové kvóty v Německu, genderové kvóty ve Švédsku, genderové kvóty v Norsku

principle of equality, material equality, formal equality, gender quotas, voluntary gender quotas, legislative gender quotas, gender quotas in the Czech Republic, gender quotas in Germany, gender quotas in Sweden, gender quotas in Norway